

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Bakalářská práce

2012

Jan Macík

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Jan Macík

**Boj mezi slovenskou Demokratickou stranou
a Komunistickou stranou Slovenska po
volbách v roce 1946 a jeho obraz v dobových
médiích**

Bakalářská práce

Praha 2012

Autor práce: **Jan Macík**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Cebe**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

MACÍK, J. *Boj mezi slovenskou Demokratickou stranou a Komunistickou stranou Slovenska po parlamentních volbách v roce 1946 a jeho obraz v dobových médiích.* Praha, 2012. 50 s. textu, 3 s. příloh. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Cebe.

Rozsah práce: Práce obsahuje celkem 103596 znaků.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18. května 2012

Jan Macík

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu PhDr. Janu Cebemu za trpělivost, vstřícnost a ochotu, které prokázal během konzultací mé práce. Jeho rady a připomínky pro mě byly důležitou oporou při zpracování tématu.

Velký dík patří samozřejmě také mým přátelům a především mé rodině za finanční a hlavně morální podporu při studiu.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. ČESKOSLOVENSKO PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE	3
2.1 Politická situace v Československu	3
2.2 Příprava na volby	6
2.3 Výsledky voleb a začátky útoků na DS.....	6
2.3.1 První útok na Demokratickou stranu.....	8
2.3.2 Soud s Jozefem Tisem	9
2.3.3 Protistátní spiknutí na Slovensku	10
2.4 Uchopení moci	11
3. MEDIÁLNÍ OBRAZ BOJE MEZI DS A KSS	13
3.1 Změny v médiích.....	14
3.2 Metoda výzkumu.....	16
3.2.1 Stanovení výzkumných otázek.....	18
3.2.2 Texty podrobené hermeneutické analýze	18
3.3 Deník Čas	19
3.3.1 Volby na stránkách Času.....	19
3.3.2 Soud s Jozefem Tisem a deník Čas	21
3.3.3 Protistátní spiknutí a jeho mediální obraz v Času	24
3.4 Demokratický týždenník	26
3.4.1 Volební neúspěch KSS a jeho obraz v Demokratickém týždenníku.....	27
3.4.2 Soud s Jozefem Tisem na stránkách Demokratického týždenníku.....	28
3.4.3 Protistátní spiknutí a Demokratický týždenník.....	29
3.5 Rudé právo	31
3.5.1 Rudé právo o parlamentních volbách.....	31
3.5.2 Soud s Jozefem Tisem na stránkách Rudého práva.....	34
3.5.3 Rudé právo a protistátní spiknutí na Slovensku	35

3.6	Týdeník Tvorba.....	37
3.6.1	<i>Volby roku 1946 a týdeník Tvorba</i>	38
3.6.2	<i>Tvorba a soud s Jozefem Tisem</i>	39
3.6.3	<i>Protistátní spiknutí na Slovensku v týdeníku Tvorba</i>	41
4.	ANALÝZA OBSAHU ZKOUMANÝCH PERIODIK	42
4.1	Výsledky kvantitativní obsahové analýzy.....	42
4.1.1	<i>Odpověď na výzkumnou otázku č. 1</i>	43
4.1.2	<i>Odpověď na výzkumnou otázku č. 2</i>	44
4.1.3	<i>Odpověď na výzkumné otázky č. 3 a 4</i>	44
4.1.4	<i>Odpověď na výzkumnou otázku č. 5</i>	44
4.1.5	<i>Odpověď na výzkumnou otázku č. 6</i>	45
4.2	Výsledky kvalitativní analýzy obsahu	46
5.	ZÁVĚR	47
6.	SUMMARY	50
7.	POUŽITÁ LITERATURA	51

1. Úvod

Téma boje mezi slovenskou Demokratickou stranou a Komunistickou stranou Slovenska a jeho obrazu v dobových médiích mě upoutalo především z důvodu mého zájmu o období tzv. třetí republiky v Československu. Politické události té doby byly zásadně určující pro dalších čtyřicet let vývoje Československa a do značné míry ovlivňují společenské klima dodnes. Zdálo se mi také, že v našich médiích a odborných kruzích je tato etapa našich dějin do značné míry „zanedbávána“. Mnohem více pozornosti je věnováno událostem let 1968 a 1989 a necelé tři poválečné roky v Československu jsou poněkud odsunuty do pozadí. Z vlastní zkušenosti vím, že je tomu tak například i na školách, kdy na probrání této látky nezbývá dostatek času.

Nejpodstatnějším úkolem, který jsem si při zpracování tématu vytyčil, bylo zmapování mediální krajiny té doby na ukázce způsobu referování jednotlivých periodik o dobových událostech. Při tom jsem prostudoval jak dobová periodika a další publikace, tak současné historické a mediologické statě a monografie od autorů, kteří se zabývají především poválečným obdobím našich dějin.

Historické údaje jsem čerpal hlavně z monografií Karla Kaplana, který je jedním z nich. Jeho knihy vycházely před revolucí 1989 v exilových vydavatelstvích a první výtisky u nás pak mohly být vydány až po pádu komunistického režimu v Československu. Při zpracování výsledků voleb roku 1946 a při charakteristice jednotlivých politických subjektů jsem vycházel z knih Jacquesa Rupnika a Oskara Krejčího. Pohled na situaci z pozice historiků zabývajících se poválečným obdobím našich dějin jsem doplnil knihou vzpomínek jednoho z hlavních aktérů tehdejších událostí, předsedy Demokratické strany Jozefa Lettricha, kterou vydal v londýnském exilu, když byl po únorových událostech roku 1948 nucen emigrovat.

Informace o dobových médiích jsem čerpal ze tří druhů zdrojů. Byly to texty vzniklé přímo v období, které jsem zpracovával, texty vydané před rokem 1989 a poslední byly současné mediálněhistorické publikace. Pracoval jsem s textem Karla Františka Zierise, který postihuje stručnou historii dobových médií, změny ve struktuře vlastnictví a změnu pohledu na média jako na činitele sloužící především lidově demokratickému zřízení. Další publikací byla kniha Aleny Křivánkové a Jozefa Vatrála, která vznikla těsně před pádem komunistického režimu. Ta je sice do značné míry poplatná době svého vzniku, ale posloužila mi jako zdroj důležitých faktografických

informací a to především o slovenských periodidách tohoto období. Nutno dodat, že většina publikací, které dnes u nás vznikají, se zabývá situací ve slovenských médiích jen velmi okrajově. To byl také jeden z hlavních důvodů, proč jsem sáhl po této publikaci. Ze současných autorů byly pro mě nejcennější knihy od autorů Petra Bednaříka, Jana Jiráka, Barbary Köpplové a Jakuba Končelíka. Metodologie práce vychází z textů českých a zahraničních autorů zabývajících se teorií i praxí výzkumu médií. Mezi hlavními bych jmenoval knihy Tomáše Trampoty a Martiny Vojtěchovské a sborník prací, který vznikl pod vedením Winfrieda Schulze a Ireny Reifové.

Prostudoval jsem také bakalářské a diplomové práce, které se nejvíce vztahují k tomuto tématu. Nutno říci, že toto období zpracovalo již několik autorů, většinou se ale jedná o pohled na události z historického hlediska. Nejblíže se svým charakterem k mé práci blíží diplomová práce Petra Vaška z roku 2010, kterou obhájil na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze a byla vypracována pod vedením PhDr. Jana Cebeho. Zabývá se alespoň částečně stejným historickým obdobím a především je prací, jejímž hlavním cílem je postižení mediálního obrazu politických událostí té doby. Vaškova práce klade hlavní důraz na popis tehdejších politických událostí z pohledu dobových médií a na popis způsobu, jakým o nich referovala. V tom spatřuji jistou podobnost se svou prací.

Za stěžejní část své práce považuji kapitoly věnující se mediálnímu obrazu historických událostí a rozboru jednotlivých mediálních textů tehdy uveřejněných. V tom také spatřuji hlavní přínos svého textu. Je jím snaha o rozšíření pohledu na dobové události se zvláštním zřetelem na jejich mediální obraz oproti čistě historickému přístupu k tématu.

Při zpracování tématu jsem kladl hlavní důraz na snahu o postižení obrazu jednotlivých událostí v dobových médiích. Jako nejlepší metoda práce se tedy jevila kombinace kvantitativní a kvalitativní analýzy obsahu jednotlivých periodik. Pomocí kvantitativní analýzy jsem zpracoval veškerá periodika a jednotlivé články pojednávající o tématu mé práce. Po jejím provedení jsem se podrobněji zabýval jednotlivými texty a snažil jsem se postihnout intence autora, zajímal jsem se také o užití některých výrazových a stylistických prostředků a o jejich vyznění v celkovém kontextu.

Oproti původně zamýšlenému plánu jsem musel během zpracovávání své práce zestručnit některé body obsahu. Vzhledem k tomu, že jsem kladl hlavní důraz na

mediální obraz zpracovávaného tématu, musel jsem ustopit od podrobnějšího zpracování historického vývoje jednotlivých periodik, které by si možná zasloužilo podrobnější rozpracování. Jejich vývoj je tak nastíněn jen velice stručně. Stejně tak charakteristiku jednotlivých stran účastnících se sporu, popis volebního systému a systému Národní fronty Čechů a Slováků jsem nakonec nezpracoval tak podrobně, jak jsem původně zamýšlel. Ze stejných důvodů jsem nakonec upustil i od použití některých publikací původně uvedených v seznamu literatury.

2. Československo po druhé světové válce

Období po konci druhé světové války je jednou z nejzajímavějších etap československých dějin. Je to doba plná nadějí a představ o lepší budoucnosti, ale také období, ve kterém se plně k moci dostává Komunistická strana Československa, která posiluje svou pozici a přivádí Československo do náruče Sovětského svazu a ke čtyřicetileté diktatuře.

Vyvrcholením této etapy jsou únorové události roku 1948. Půda pro komunistické ovládnutí moci v Československu byla systematicky připravována po celou válku. Komunisté dokázali mistrně využít jak spojení Sovětského svazu, tak převládající názor ve společnosti, že Mnichovská dohoda, zábor československého pohraničí a posléze vznik Protektorátu Čechy a Morava a samostatného Slovenského státu byly dílem chybné politické orientace předválečného Československa na spojení se Západem.

2.1 Politická situace v Československu

Československá politika uplatňovaná po konci druhé světové války byla vedena především snahou po odčinění Mnichova 1938. Prezident Beneš stále chápal tehdejší události jako svou osobní porážku a zradu Západu, stejně tak jako důsledek chybné politické orientace první republiky na spojení s Anglií a Francií. Byl přesvědčen, že po válce se Československo musí silněji přimknout k SSSR.¹

¹ Podle KAPLAN, K. *Nekrvavá revoluce*. 1. vyd. v ČSFR (1. české vydání v nakladatelství 68-Publishers v Torontu 1985). Praha: Mladá fronta, 1993. 448 s. textu, 24 s. příloh. ISBN 80-204-0145-8. s. 20.

Na mezinárodním poli prosazoval úplné uznání Československa jako národního státu Čechoslováků a jeho obnovu v předmnichovských hranicích. Záruky, které v této otázce požadoval, mu byl ochoten plně nabídnout pouze Sovětský svaz. Už během války proto Beneš jednal se Stalinem, který se zaručil, že nebude zasahovat do vnitřních záležitostí Československa a podepsal s ním smlouvu o přátelství a vzájemné spolupráci.

Během války působily v zahraničí dvě hlavní exilové organizace. Jedna v Londýně v čele s Edvardem Benešem a druhá v Moskvě v čele s komunisty vedenými Klementem Gottwaldem. Komunistická část exilu v Moskvě původně neuznávala Benešovo londýnské křídlo jako představitele československé vlády, postupně ale svůj postoj přehodnotila a ke konci války, zřejmě po poradě se Stalinem, uznal Gottwald Benešovu exilovou vládu jako jedinou legitimní vládu Československa. Zároveň s tím komunistický exil uznal Beneše jako hlavu státu.²

Přesto však hrál v nové republice hlavní úlohu komunistický exil. Členové komunistické strany obsadili většinu klíčových pozic na komunální úrovni a tím se jim podařilo také ovládnout politiku v celostátním měřítku. Výrazně jim v tom pomohla jejich aktivita během osvobození republiky, kdy zakládali na osvobozeném území národní výbory³ a další velkou pomocí jim byla vojenská přítomnost Rudé armády na našem území. Rudá armáda byla vítána jako osvoboditelka a Stalin veleben jako velký vojevůdce, který zbavil Evropu nacismu. Představitelé komunistického exilu dokázali mistrně této popularity využít a zaujmout klíčovou roli ve společenském životě poválečného Československa.

Politická reprezentace obnoveného Československa volala po neopakování chyb první republiky. Kritika stranic, především ze strany Edvarda Beneše, kterou pronášel po celou válku, vedla nakonec k tomu, že po válce působily v Československu pouze ty strany, které se hlásily k národním zájmům, Československu a socialismu. Byly zakázány všechny strany, které kolaborovaly s nacisty nebo měly přímo nacistický program. Například byla rozpuštěna jedna z nejvlivnějších stran první republiky Strana

² Podle KAPLAN, K. *Nekrvavá revoluce*. 1. vyd. v ČSFR (1. české vydání v nakladatelství 68-Publishers v Torontu 1985). Praha: Mladá fronta, 1993. 448 s. textu, 24 s. příloh. ISBN 80-204-0145-8. s. 18.

³ Podle RUPNIK, J. *Dějiny Komunistické strany Československa – Od počátků do převzetí moci*. [z francouzského originálu přeložila Helena Beguivinová]. Praha: Academia, 2002. 284 s. ISBN 80-200-0957-4. s. 207 – 208.

zemědělského a maloroľnického lidu tzv. agrárníci a to na základě většinou smyšlených a vykonstruovaných obvinění o kolaboraci s nacisty.

Po válce tak v českých zemích fungovaly Komunistická strana Československa, Československá strana národně sociální, Československá sociální demokracie a Československá strana lidová. Na Slovensku bezprostředně po válce existovaly pouze dvě strany, a to Demokratická strana a Komunistická strana Slovenska.

Ačkoli Komunistická strana Slovenska byla navenek autonomní stranou s vlastním vedením a předsednictvem, ve skutečnosti koordinovala veškeré své kroky s Komunistickou stranou Československa. Gottwald měl tak přímý vliv na události jak v českých zemích, tak i na Slovensku.⁴

Šest výše zmíněných stran utvořilo vládu Národní fronty. Komunisté pro svou stranu zatím nepožadovali křeslo ministerského předsedy. „*Oficiálně svoje rozhodnutí zdůvodňovali ohledem na mezinárodní komplikace, které by mohly prezidentu Benešovi vzniknout, kdyby v čele vlády stál komunist.*“⁵ Předsedou první poválečné vlády se tak stal sociální demokrat Zdeněk Fierlinger, kterého navrhli sami komunisté, jelikož byl představitelem levého křídla sociální demokracie. Ve vládě tak seděli členové čtyř levicových stran, jedna klerikální strana a jedna strana stavějící se spíše do středu politického spektra. Navíc místo jedné komunistické strany byly ve vládě ve skutečnosti komunistické strany dvě.

Bez jakéhokoli odporu ostatních politiků si Komunistická strana Československa rozebrala ministerstva, která potřeboval pro uskutečnění své politiky ve státě. Ministrem vnitra se stal Václav Nosek, který tak dohlížel na policii a Státní bezpečnost, křeslo ministra informací obsadil Václav Kopecký, jehož aparát vykonával přímý dohled nad médií. K těmto dvěma důležitým ministerstvům se přidal ještě ministr zemědělství za Komunistickou stranu Slovenska Július Ďuriš. Pro komunisty to bylo velice důležité ministerstvo vzhledem k tomu, že pod jeho vedením byla prováděna pozemková reforma a přidělování půdy zkonfiskované Němcům. Obě komunistické strany tak měly ve vládě celkem osm z pětadvaceti jejích členů.

⁴ Podle KAPLAN, K. *Pravda o Československu 1945 – 1948*. Praha: Panorama, 1990. 248 s. ISBN 80-7038-193-0. s. 175.

⁵ KAPLAN, K. *Nekrvavá revoluce*. 1. vyd. v ČSFR (1. české vydání v nakladatelství 68-Publishers v Torontu 1985). Praha: Mladá fronta, 1993. 448 s. textu, 24 s. příloh. ISBN 80-204-0145-8. s. 22.

2.2 Příprava na volby

Datum prvních poválečných voleb v Československu bylo stanoveno na 26. května 1946. Měl z nich vzejít parlament (Ústavodárné národní shromáždění) s omezenou dobou vládnutí na dva roky, jehož hlavním úkolem měla být příprava nové československé ústavy.

Kandidovat do něj mohly pouze strany sdružené v Národní frontě Čechů a Slováků. Krátce před volbami pak vznikly na Slovensku ještě dvě strany, které měly podle představ komunistů odčerpat hlasy Demokratické straně a oslabit tak její vliv, který stále rychleji rostl.

V březnu roku 1946 vznikla odštěpením jednoho z křídel Demokratické strany Křesťansko-republikánská strana, která o měsíc později přijala název Strana slobody. *“Byla pokládána za katolicky orientovanou. Podporovala znárodňovací program tehdejší vlády.”*⁶

Další stranou, která vznikla na Slovensku krátce před květnovými volbami, byla Strana práce. Vznikla v lednu 1946 a tvořili ji sociálnědemokratičtí politici, *„kteří odmítli sloučení sociální demokracie s Komunistickou stranou Slovenska v průběhu Slovenského národního povstání.”*⁷

Vznik a rozvoj obou těchto uskupení aktivně podporovali jak slovenští, tak čeští komunisté. Počítali s tím, že by ještě na poslední chvíli mohli oslabit pozici, kterou na Slovensku měla Demokratická strana. Jak se později ukázalo, tyto snahy ale mnoho úspěchů nepřinesly a Demokratická strana nakonec s výrazným náskokem na Slovensku zvítězila.

2.3 Výsledky voleb a začátky útoků na DS

Výsledky voleb v českých zemích nebyly velikým překvapením. Komunisté v nich jasně zvítězili se ziskem 40 % hlasů. Horší výsledek ovšem zaznamenala na Slovensku sesterská Komunistická strana Slovenska. S volebním výsledkem 30 % získaných platných hlasů skončila až druhá, a navíc vítězná Demokratická strana ji dokázala porazit o více než 30 %, když získala 62 % hlasů.

⁶ KREJČÍ, O. *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional Publishing, 2006. 481 s. ISBN 80-86946-01-0. s. 239.

⁷ Tamtéž.

„Výsledek voleb z 26. května 1946, prvních (a posledních) svobodných poválečných voleb v Československu, komunisty překvapil, ačkoli to nebylo nic, co by demokraté nepředpokládali. Demokratická strana získala 999622 hlasů (62 %), to znamená 63 ze 100 křesel ve Slovenské národní radě a 43 z 69 křesel v československém parlamentu v Praze. Komunistická strana Slovenska získala 489596 hlasů (30, 3 %), což jim přineslo 31 členů ve Slovenské národní radě a 21 v pražském parlamentu. Strana slobody získala 60195 hlasů (3, 7 %), to znamená 3 křesla ve Slovenské národní radě a 3 reprezentanty v parlamentu po druhém skrutiniu. Strana práce získala 50079 hlasů (3, 1 %), 3 křesla ve Slovenské národní radě a 2 členy v parlamentu po druhém skrutiniu. Bylo odevzdáno 12724 (0, 8 %) bílých nebo neplatných lístků.“⁸

V českých zemích komunisté vyhráli se ziskem 40 % hlasů. Za nimi se umístily Česká strana národně socialistická (23, 5 %), Československá strana lidová (20, 2 %) a Československá sociální demokracie (15, 6 %).⁹ Ačkoli dosáhli komunisté jasného volebního vítězství, jejich výsledek jim nezaručoval většinu. Přesto však se jim, díky spolupráci s Komunistickou stranou Slovenska, podařilo obsadit klíčové pozice v Národní frontě a ve státě.

„Velmi nespokojeni byli komunisté s výsledkem voleb na Slovensku. Už druhý den po volbách přemýšleli o opatřeních, která by Demokratické straně znemožnila uplatnit převahu v mocenských orgánech na Slovensku.“¹⁰

Komunistická strana Československa se samozřejmě nemohla nezapojit a neuložit se do situace a Klement Gottwald také okamžitě zasáhl. „Komunistická iniciativa začala druhý den po volbách. Vedení v Praze i v Bratislavě uvažovalo o tom, jak zabránit, aby DS nemohla mocensko-politicky uplatnit své volební vítězství. Tři uvažované možnosti odmítla: rozpustit DS a její poslance zbavit mandátu – což by znemožnilo činnost parlamentu a Gottwaldovy vlády; rozpustit DS a ponechat poslance – což by vyvolalo rozvrat na Slovensku, za který by nesla odpovědnost Gottwaldova vláda; nepřipustit DS do vlády – což by znamenalo protičeskou a protivládní opozici

⁸ LETTRICH, J. *History of Modern Slovakia*. London: Atlantic Press, 1956. 329 s. textu, 24 s. příloh. s. 240. Překlad Jan Macík.

⁹ Podle RUPNIK, J. *Dějiny Komunistické strany Československa – Od počátků do převzetí moci*. [z francouzského originálu přeložila Helena Beguivinová]. Praha: Academia, 2002. 284 s. ISBN 80-200-0957-4. s. 201.

¹⁰ KAPLAN, K. *Nekrvavá revoluce*. 1. vyd. v ČSFR (1. české vydání v nakladatelství 68-Publishers v Torontu 1985). Praha: Mladá fronta, 1993. 448 s. textu., 24 s. příloh. ISBN 80-204-0145-8. s. 61.

většiny slovenských národních výborů a SNR, rozvrat státní správy a hrozbu občanské války.“¹¹

Ačkoli čeští komunisté deklarovali, že nebudou zasahovat do slovenských záležitostí a ponechají Slovensku co největší autonomii, ve skutečnosti se aktivně zapojovali do politického dění na Slovensku, spolupracovali s Komunistickou stranou Slovenska a podporovali ji v boji proti Demokratické straně. Jedinou možností, jak oslabit vliv Demokratické strany na Slovensku byla postupná centralizace a oslabování moci slovenských správních orgánů.

„Nakonec se čeští a slovenští komunisté shodli na třech opatřeních, která ve svých důsledcích oklešťovala práva slovenských národních orgánů: 1. předložit Demokratické straně podmínky účasti ve vládě, a nepřistoupí-li na ně, vyloučit ji z Národní fronty a rozpustit; 2. uplatnit a rozšířit moc pražské vlády na Slovensku podřízením slovenských orgánů vládě a ministrům; 3. usilovat o rozštěpení a rozbití Demokratické strany.“¹²

Soustředěný útok na Demokratickou stranu probíhal ve třech fázích. První útoky začaly bezprostředně po volbách, druhou etapou byly útoky z období podzim 1946 – jaro 1947 a třetí léto – podzim 1947.

2.3.1 První útok na Demokratickou stranu

První útok uskutečnili komunisté hned druhý den po volbách. Poukazovali na to, že Demokratická strana není důvěryhodným partnerem pro jednání a je státně nespolehlivá, to znamená, že usiluje o odtržení Slovenska. Přišli také s pochybnostmi ohledně vedení předvolební kampaně na Slovensku. *„Komise ministerstva vnitra, složená z komunistů, předložila zprávu, ve které uváděla případy protičeskoslovenských projevů v předvolební kampani DS. Většina případů se později nepotvrdila, ale na ministry to působilo.*“¹³ Jednání vlády se uskutečnilo ve dnech bezprostředně po volbách, kdy se na Slovensku odehrávaly bouřlivé oslavy volebního vítězství Demokratické strany a protičeské nálady byly na vzestupu. V těchto dnech se také

¹¹ KAPLAN, K. *Pravda o Československu 1945 – 1948*. Praha: Panorama, 1990. 248 s. ISBN 80-7038-193-0. s. 181.

¹² KAPLAN, K. *Nekrvavá revoluce*. 1. vyd. v ČSFR (1. české vydání v nakladatelství 68-Publishers v Torontu 1985). Praha: Mladá fronta, 1993. 448 s. textu, 24 s. příloh. ISBN 80-204-0145-8. s. 61.

¹³ KAPLAN, K. *Pravda o Československu 1945 – 1948*. Praha: Panorama, 1990. 248 s. ISBN 80-7038-193-0. s. 182.

odehrál incident na bratislavském fotbalovém stadionu, který se stal demonstrací těchto nálad na Slovensku.

Dále komunisté obviňovali Demokratickou stranu z toho, že je základnou pro členy bývalé Hlinkovy slovenské lidové strany, má fašizující tendence a její představitelé zastávají protisovětské a protikomunistické postoje.

„Velmi vážná politická krize se rozvinula na Slovensku bezprostředně po volbách. Byla vyprovokována slovenskými komunisty a uskutečnila se pod přímým dohledem pražského politbyra, kvůli výsledkům voleb. Komunisté obvinili Demokraty z protisovětských postojů a protikomunistické agitace, ze zneužívání římsko-katolické hierarchie k jejich vlastním cílům a z rehabilitace bývalých členů Slovenské lidové strany tím, že je přijali do strany a umožnili tak několika z nich stát se kandidáty na místo v parlamentu.“¹⁴

2.3.2 Soud s Jozefem Tisem

Další vážný útok na Demokratickou stranu podnikli komunisté v souvislosti se soudem s Jozefem Tisem. Tiso byl souzen za zločiny, kterých se dopustil v letech 1939 – 1945, kdy stál v čele Slovenského štátu. Komunisté předpokládali, že soud vyřkne trest smrti a to způsobí rozkol v Demokratické straně, která nebude schopna prosadit zmírnění tohoto trestu, anebo dosažení milosti prezidenta republiky.

„Část představitelů politického katolicismu nevěřila, že bude Tiso popraven. Očekávala od Demokratické strany, že prosadí, aby nebyl uložen nejvyšší trest, nebo že dosáhne udělení milosti. V tomto směru vyvíjela tlak na státní orgány i na vedení své strany. Komunisté naopak trvali na vynesení a výkonu trestu smrti. Šlo jim především o rozštěpení Demokratické strany a teprve v druhé řadě o spravedlnost.“¹⁵

Jozef Lettrich o tomto útoku ve své knize *History of Modern Slovakia* vydané v roce 1956 v Londýně, kam se uchýlil po únorových událostech roku 1948, píše: *„Nemělo by být žádných pochyb o tom, že Jozef Tiso byl tou nejvíce zodpovědnou politickou autoritou, a že byl plně zodpovědný, jak za formu, tak obsah všeho, co se odehrávalo na Slovenskou v období existence Slovenského štátu. Proto také bylo více*

¹⁴ LETTRICH, J. *History of Modern Slovakia*. London: Atlantic Press, 1956. 329 s. textu, 24 s. příloh. s. 241. Překlad Jan Macík

¹⁵ KAPLAN, K. *Nekrvavá revoluce*. 1. vyd. v ČSFR (1. české vydání v nakladatelství 68-Publishers v Torontu 1985). Praha: Mladá fronta, 1993. 448 s. textu, 24 s. přílohy. ISBN 80-204-0145-8. s. 86.

*než pravděpodobné, že Národní soud shledá všechny tři muže (spolu s Tisem byli souzeni také Ferdinand Ďurčanský, ministr zahraničí Slovenského štátu a Alexander Mach, hlavní velitel Hlinkových gard a později také ministr vnitra – pozn. aut.) vinnými a vyřkne trest nejvyšší, trest smrti. Už před zahájením procesu komunisté opakovaně uvedli, že Tiso musí být popraven. Demokraté oponovali, že nehledě na čistě slovenské domácí faktory, by Tisova poprava mohla mít neblahý vliv také na slovensko-české vztahy.*¹⁶

Události kolem Tisova soudu se staly další velkou rozmlíškou mezi komunisty a Demokratickou stranou. Po vykonání poprav Jozefa Tisa se v části Demokratické strany ozývaly hlasy volající po odštěpení a vytvoření vlastní strany, ale nakonec se Demokratická strana nerozpadla. Komunisté tedy ve své snaze zbavit se nejsilnějšího politického protivníka na Slovensku neuspěli.

2.3.3 Protistátní spiknutí na Slovensku

Další a podle představ komunistů poslední útok přišel ve druhé polovině roku 1947. Byly k němu vhodné podmínky. Komunistům se podařilo zaktivizovat společenské organizace, o které se mohli v případě nutnosti opřít, jejich pozice byla posílena díky pozemkové reformě, během které se pod vedením Komunistické strany Československa rozdávala půda, zabavená Němcům, nejchudším občanům, rolníkům a bezzemkům. Zásobovací krize a katastrofické sucho na Slovensku způsobovaly sociální napětí, hrozby stávkou a požadavek na demisi pověřence za DS. Komunisté byli také přesvědčeni, že demokraté se ještě nevzpamatovali po popravě Jozefa Tisa a jejich pozice je tak silně oslabena.

*„Nejzávažnějším úderem proti DS se stala příprava tzv. protistátního spiknutí na Slovensku. Na základě různých provokací a podvrhů je vyráběli vedoucí komunisté ze státní bezpečnosti v Bratislavě i v Praze.“*¹⁷

Cílem komunistů bylo donutit Demokratickou stranu k vystoupení z Národní fronty nebo vyvolat na Slovensku politickou krizi, do které by musela zasáhnout vláda. Ministr vnitra Václav Nosek dostal za úkol zahájit vyšetřování tzv. ilegálních skupin na

¹⁶ LETTRICH, J. *History of Modern Slovakia*. London: Atlantic Press, 1956. 329 s. textu, 24 s. příloh. s. 244. Překlad Jan Macík.

¹⁷ KAPLAN, K. *Pravda o Československu 1945 – 1948*. Praha: Panorama, 1990. 248 s. ISBN 80-7038-193-0. s. 187.

Slovensku tvořených bývalými luďáky údajně napojených na Demokratickou stranu. Byl pověřen, aby vypracoval seznam takových osob na vysokých postech Demokratické strany a komunisté by po ní pak požadovali, aby je odvolala. V případě, že by odmítla, vyloučili by ji komunisté z Národní fronty a stranu rozpustili.

„V září se výroba ‚spiknutí‘ rozjela na plné obrátky. 14. září vydalo ministerstvo vnitra první zprávu o odhalení protistátního spiknutí na Slovensku a potom téměř každý týden byli občané šokováni dalšími odhalenými o ‚spiknutí na Slovensku‘. Ve vazbě bylo víc jak 380 osob, mezi nimi osobní tajemníci Kempný a Bugár, v podezření padl i Ursíny a byl donucen k demisi.“¹⁸

Krise vyvrcholila 31. října, kdy Gustáv Husák oznámil vystoupení komunistů ze Sboru pověřenců proti vůli většiny z Demokratické strany. Komunisté zamýšleli obměnit složení Sboru pověřenců tak, aby se eliminovala převaha Demokratické strany. Požadovali, aby ani jedna ze stran neměla ve slovenském Sboru pověřenců převahu. Chtěli ho doplnit zástupci dvou menších slovenských stran a zbylá místa obsadit zástupci odborových a odbojových organizací.

Ani tento poslední pokus k rozštěpení a likvidaci Demokratické strany nevedl a komunisté se možná dílem náhody, možná cíleně už o žádný další výpad nepokusili. Naskytla se jim totiž jiná příležitost, jak destabilizovat zemi a ujmout se v ní vedení. Tou příležitostí byl Únor 1948.

2.4 Uchopení moci

Komunisté zamýšleli zlikvidovat opozici na Slovensku a vyvolat tak vážnou politickou krizi v celém Československu, která by jim umožnila uchopit moc ve státě. Všechny tři pokusy, které podnikli, ale nakonec k likvidaci Demokratické strany nevedly a komunisté posléze změnili taktiku a zaměřili se na převzetí moci cestou vládní krize, kterou vyvolali v únoru 1948.

Roztržka na vládě, kvůli odvolání osmi krajských policejních velitelů vedla k demisi nekomunistických ministrů, kteří tak chtěli vyjádřit svůj nesouhlas. Jejich odstoupení, ale nevedlo k pádu vlády a předčasným volbám, jak předpokládali, nýbrž

¹⁸ Tamtéž, s. 188.

umožnilo Klementu Gottwaldovi doplnit uvolněná místa ve vládě komunisty a jim věrnými ministry a převzít tak moc v Československu.

Tři roky relativní svobody v Československu byly ve znamení zápasu o moc, který rozpoutali především komunisté, jejichž hlavním cílem bylo vládnout nerušeně, nepřipustit jakoukoli opozici a nastolit v Československu socialismus a pracovat na budování komunismu.

V této době si Komunistická strana Československa pečlivě budovala postavení a důmyslně posilovala svoji pozici a to především oslabováním pozice svých protivníků, aby pak nakonec v roce 1948 rozhodným způsobem převzala moc ve státě. Velkou měrou k tomu přispěli politici ostatních stran, kteří ustupovali komunistům až za únosnou mez a nechali je provádět politiku, kterou potřebovali.

Politika likvidace protivníků se plně ukazuje na příkladu boje komunistů s Demokratickou stranou. Ačkoli všechny tři komunistické pokusy o rozbití Demokratické strany byly neúspěšné, komunistům se podařilo alespoň posílit vlastní stranu a dovést ji až k Vítěznému únoru.

Z dnešního hlediska je nepochopitelné, že se na stranu demokracie nepostavila větší část veřejnosti, ale musíme si uvědomit situaci, ve které se nacházela republika v období tří poválečných let. Komunisté ovládali veškerá média a svou propagandou ovlivňovali masy, nejenže nikdy nedeklarovali, že usilují o nastolení diktatury proletariátu, ale navíc se stavěli do role obránce a jediné záruky demokracie v Československu. Prostřednictvím médií navíc také podnikali útoky na své největší konkurenty z Demokratické strany. Díky propracované struktuře závodních rad, ve kterých měli největší vliv právě komunisté, mohli pak ovládat i deníky, které přímo nevlastnili a netiskli například vyvoláním bouří, nepokojů nebo stávek mezi jejich zaměstnanci.¹⁹

Dalším důvodem ohromné popularity komunistů bylo, že ovládali ministerstvo zemědělství, které mělo za úkol přidělovat půdu zabranou Němcům nejchudším obyvatelům, kteří pak na ní hospodařili. Popularita Komunistické strany

¹⁹ Podle LETTRICH, J. *History of Modern Slovakia*. London: Atlantic Press, 1956. 329 s. textu, 24 s. příloh. s. 242. Překlad Jan Macík.

Československa tak rostla obrovským tempem a to především mezi nejchudšími vrstvami společnosti.

Pro komunisty bylo také nesmírně důležité ovládnutí ministerstva vnitra, které řídilo policii a Státní bezpečnost. V krizových dnech roku 1948 se tak mohli opřít nejen o masu, komunisty vytvořené Lidové milice, ale i o policii a agenty Státní bezpečnosti. Snad právě hrozba silou a občanských nepokojů bylo to, co nakonec přimělo prezidenta Beneše přijmout demisi nekomunistických ministrů vlády Klementa Gottwalda a uvolnit mu tak cestu k moci.

Ovšem tím nejdůležitějším faktorem, který způsobil obrovskou popularitu komunistů, byl samotný výsledek druhé světové války. *„Zatímco v zemích, kde z historických důvodů existovala silná protiruská tradice, byly rychle zavedeny prosovětské režimy, Československo bylo (s Bulharskem) z východoevropských zemí nejvíce rusofilské. Osvobození země Rudou armádou pocit sounáležitosti s velkým slovanským bratrem ještě posílilo.“*²⁰

3. Mediální obraz boje mezi DS a KSS

Válka v Evropě oficiálně skončila kapitulací Německa 8. května 1945. Poválečné uspořádání světa se podstatně lišilo od předválečných let. Vítězné mocnosti upevnily svou pozici na politické scéně Evropy a celého světa. Nejpodstatnějším výsledkem války byl vzestup významu SSSR a vznik dvou bloků politického vlivu. Zatímco celá východní a část střední Evropy se dostaly pod vliv Sovětského svazu, na Západě nadále hrály hlavní úlohu Spojené státy americké. Došlo tak k polarizaci a rozdělení světa do dvou proti sobě stojících táborů.²¹

Obnova Československa byla vedena především snahou o odčinění Mnichova, vypořádání se s Němci a kolaboranty, na Slovensku pak především s maďarským obyvatelstvem. Dílčí problémy se vyskytly také ve vztahu s Polskem při sporu o některá příhraniční území.

²⁰ RUPNIK, J. *Dějiny Komunistické strany Československa – Od počátků do převzetí moci.* [z francouzského originálu přeložila Helena Beguivinová]. Praha: Academia, 2002. 284 s. ISBN 80-200-0957-4. s. 217.

²¹ Podle BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., a KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií – Od počátku do současnosti.* Praha: Grada, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 219.

Všechny tyto faktory se promítaly jak do uspořádání politické, tak mediální scény. Domácí československá politika vycházela z Košického vládního programu (oficiálně nazvaného Program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků). „*Program vlády stanovoval zákaz činnosti všech fašistických organizací a politických stran kolaborujících s fašismem a vyhlášoval nutnost celkové politické, společenské a morální očisty.*“²² V zahraniční politice pak deklaroval Košický vládní program orientaci na Sovětský svaz.

3.1 Změny v médiích

Výraznou změnou po válce prošla struktura mediálního průmyslu. O jejím budoucím uspořádání se vedly diskuze už v průběhu války a po jejím skončení bylo přistoupeno k realizaci opatření vedoucích ke změně poměrů v tisku. „*Dávno před koncem války, ještě v ilegalitě diskutovali čeští novináři o poměrech v českém tisku a o možnostech, jak by měl být český tisk v osvobozené republice organizován, aby co nejlépe sloužil zájmům lidu, národa a státu. Vodítkem k této diskusi byly jim především smutné zkušenosti s novinářským podnikáním z dob liberalistického řádu první republiky.*“²³

Jako celospolečenský požadavek se jevila nutnost očistit média od kolaborantů, změna struktury vlastnictví médií a jejich státní kontrola. Nadále tak nemohly média v Československu vlastnit soukromé osoby a mediální korporace. Pod dohledem ministerstva informací a především jeho tiskového odboru, který po válce řídil František Bauer, mohla v obnoveném Československu působit pouze ta periodika, která byla vlastněna a řízena některou ze stran Národní fronty nebo některou z celonárodních společenských organizací. „*Základní kámen této koncepce tvořila zásada, že noviny a časopisy vycházejí ve veřejném (národním) zájmu, a proto nesmějí být předmětem výdělečného podnikání jednotlivce nebo skupin vlastníků. Tisk dále nesměl být*

²² BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií – Od počátku do současnosti.* Praha: Grada, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 219. Srovnej s KŘIVÁNKOVÁ, A. a VATRÁL, J. *Dějiny československé žurnalistiky, IV. díl: Český a slovenský tisk v letech 1944 – 1987.* Praha: Novinář, 1989. 248 s. textu, 24 s. příloh. ISBN 80-7077-036-8. s. 44.

²³ ZIERIS, K. F. Nové základy českého periodického tisku. In: *Přednášky a diskuze* (rediguje Jiří Žantovský), sv. 7. Praha: Orbis, 1947. 41 s. s. 16.

ponechán rozvoji bez státního dohledu, protože organizace a regulace novin a časopisů má sloužit k zajištění podmínek pro fungování tisku jako činitele veřejného života.“²⁴

Na československém mediálním trhu se tak objevily některé nové tituly, naopak zanikla periodika, která legálně vycházela v období protektorátu a jiná média musela změnit svůj název na důkaz vymezení se proti předválečnému období. *„Vydávání některých legálních listů, které vycházely za okupace, bylo zcela zastaveno, takže zanikl například deník Národní politika, ale také deníky Venkov a Večer, které před válkou patřily do skupiny tiskových orgánů agrární strany. Mezi listy, které již nebyly obnoveny, patřily kupříkladu Národní listy či Lidový deník. Jiným listům vycházejícím během protektorátu byla další existence umožněna, ale musely změnit název, aby tak signalizovaly zřetelné distancování se od vlastní minulosti.*“²⁵

Dalšími tištěnými periodiky působícími v nově obnovené republice byla ta, která vycházela sice již během války, ale byla vydávána ilegálně. Po porážce fašismu a se změnou politického uspořádání mohlo být obnoveno jejich legální vydávání. Byly to například Rudé právo, Národní osvobození či Právo lidu.²⁶

Prakticky všechny listy se hlásily k zásadám Košického vládního programu, podporovaly Národní frontu a prezentovaly se jako socialisticky zaměřené. Orientace jednotlivých titulů se samozřejmě mírně lišila, vesměs však všechny volaly po obnově Československa, vyzývaly obyvatelstvo do práce při budování republiky a jejího očištění od zrádců a kolaborantů. Vymezovaly se proti předválečnému stranickému politickému systému, který byl podle nich příčinou událostí vedoucích k Mnichovu a světové válce. Vyjadřovaly se ve prospěch jednoty všech Čechů a Slováků a akcentovaly česko-slovenskou vzájemnost.

Poněkud odlišná situace panovala na Slovensku. *„Jedním z hlavních důvodů bylo, že ministerstvo informací v čele s Václavem Kopeckým mělo na Slovensku minimální vliv. Nad slovenskými médii dohlíželo slovenské Pověřenectvo informací, které vedl od září 1945 člen Demokratické strany Samuel Belluš, a nutno říci, že jeho úřad zasahoval do systému médií o poznání méně než Kopeckého ministerstvo informací. Zatímco jeho ministerstvo informací mělo pravomoc povolovat a zakazovat*

²⁴ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií – Od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 228.

²⁵ Tamtéž, s. 232 – 233.

²⁶ Podle BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií – Od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 233.

vydávání periodického tisku, slovenské Pověřenectvo informací se omezilo na pouho(u) administrativní registraci tisku. ...

... Pověřenectvo informací také na rozdíl od Kopeckého ministerstva nemělo dohodu s místním úřadem, pod který spadal průmysl (v případě Slovenska šlo o Pověřenectvo pro průmysl a obchod) o výhradní pravomoci rozdělovat papír vydavatelům jednotlivých titulů. Posledním klíčovým rozdílem mezi situací na Slovensku a v českých zemích byl fakt, že na Slovensku nebylo zrušeno soukromé vlastnictví tištěných médií.²⁷

3.2 Metoda výzkumu

Při zpracovávání zvoleného tématu jsem vycházel z kvantitativní analýzy obsahu zvolených periodik. Byly jimi dva listy Demokratické strany (deník *Čas a Demokratický týždenník*) a dvě periodika Komunistické strany Československa (deník *Rudé právo* a týdeník *Tvorba*).

Záměrně jsem zvolil dvě periodika vydávaná Komunistickou stranou Československa, protože jedním z mých hlavních cílů bylo zjistit, jakým způsobem do sporu, který se rozhořel primárně na Slovensku mezi DS a KSS, zasahovali čeští komunisté. Proto se mi jevilo jako vhodnější zabývat se analýzou českého komunistického tisku, než pro tyto účely použít některá z periodik vydávaná slovenskými komunisty.

Důvodem pro provedení kvantitativní obsahové analýzy byla snaha o co nejobjektivnější popsání obsahu jednotlivých médií ve sledovaném období. „*Obsahová analýza (angl. content analysis) je tradiční metodou zkoumání obsahu. Její počátky sahají do období druhé světové války. Od té doby byla různým způsobem modifikována. K jejímu přesnému definování přispěl v 50. letech Bernard Berelson, který ji definuje jako ‚výzkumnou techniku pro objektivní, systematický a kvantitativní popis zjevného obsahu komunikace‘.*“²⁸ Má tu výhodu, že „*je přenositelná, poskytuje objektivní výsledky nezávislé na výzkumníkovi, který ji provádí, a výsledky (v zásadě statistické*

²⁷ VAŠEK, P. *Reflexe parlamentních voleb 1946 v dobových tištěných médiích*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií, 2010. 153 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Cebe. s.52.

²⁸ ČÁBELOVÁ, L., JIRÁK, J., KONČELÍK, J., REIFOVÁ, I. a TRAMPOTA, T. Praktický projekt Český rozhlas o České televizi. In: SCHULZ, W., REIFOVÁ, I. a kol. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8. s. 76

údaje) mohou být jasně a jednoznačně prezentovány v tabulkách a grafech.“²⁹ Dalším důvodem zvolení obsahové analýzy jako metody prováděného šetření byl značný rozsah stanovené výběrové populace. „*Jelikož tato metoda využívá kvantifikaci a je založena na využívání statistických procedur, je jejím kladem schopnost zpracovat velké množství textů.*“³⁰

Výběrová populace byla stanovena jako soubor všech článků uveřejněných ve zvolených periodících v období od 1. května 1946 do 31. prosince 1947. Zkoumaný vzorek, který byl později použit při provádění kvantitativního šetření, zahrnoval všechny články zabývající se vztahem mezi Demokratickou stranou a Komunistickou stranou Slovenska ve sledovaném období a bojem mezi nimi.

Nevýhodou kvantitativní obsahové analýzy je značná redukce dat, která je nutná při jejím provedení a mohla by tak zkreslit celkový obsah a hlubší smysl zkoumaných textů. Vzhledem k tomu, že mým hlavním cílem bylo nastínit, jak vypadal mediální obraz boje mezi DS a KSS ve sledovaných periodících, bylo nutné zkombinovat tuto metodu s hlubším studiem předem vybraných textů z hlediska jejich obsahu a především významu.

V další fázi jsem tedy analyzoval význam a smysl několika vybraných článků postupem textové analýzy vycházející z principů hermeneutiky. „*Hermeneutická filozofie zdůrazňuje, že interpretace textu musí být vždy prováděna z úhlu pohledu konkrétního čtenáře. Posouzení významu textu je tak možné pouze v souvislosti s širším rámcem odkazů a vstoupením do dialogu s textem.*“³¹

Postup, který jsem zvolil pro analýzu jednotlivých textů je tedy do značné míry subjektivní. Podle mého názoru ale poslouží nejlépe k postižení hlubších souvislostí a významu zkoumaných textů.

„*Hermeneutická analýza vychází z literárně vědní textové interpretace. Pomocí subtilních postupů se pod povrchem textu odhalují jeho hlubší struktury. Odkrývají se autorské intence a poukazuje se na specifické argumentační struktury. Pro tuto metodu je charakteristická vysoká míra otevřenosti a velmi důkladný rozbor jednotlivých mediálních obsahů. Z toho vyplývají specifické přednosti i slabiny hermeneutické*

²⁹ TRAMPOTA, T. a VOJĚCHOVSKÁ, M. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. 296 s. ISBN 978-80-7367-683-4. s. 103.

³⁰ Tamtéž.

³¹ SCOTT, J. Textual analysis. In: JUPP, V. (ed.) *The Sage Dictionary of Social Research Methods*. London: Sage, 2006. 335 s. ISBN 13-978-0-7619-6298-4. s. 297. Překlad Jan Macík.

*analýzy. Tímto postupem je možné analyzovat pouze několik málo textů, zato z mnoha různých aspektů. Pro zpracování většího množství textů je však tato metoda nevhodná. Navíc je tento způsob rozboru silně subjektivní. Výsledek výzkumu je spjatý s osobou, která výzkum provádí. Poznávací proces mohou ostatní ověřit jen velmi podmíněně. Různí odborníci se mohou dobrat velmi rozdílných výsledků.*³²

3.2.1 Stanovení výzkumných otázek

Pro potřeby kvantitativní obsahové analýzy byly formulovány tyto výzkumné otázky (VO):

- VO₁: Jaký je počet uveřejněných článků vztahujících se k tématu boje mezi DS a KSS ve sledovaném období v jednotlivých periodikách?
- VO₂: Jaká je celková tematická agenda všech sledovaných periodik?
- VO₃: Který ze sledovaných deníků se k tématu vyjadřuje nejčastěji?
- VO₄: Který ze sledovaných týdeníků se k tématu vyjadřuje nejčastěji?
- VO₅: Jaká je distribuce jednotlivých příspěvků v rámci sledovaného období?
- VO₅: Věnovala se sledovanému tématu více česká či slovenská média?

Při provádění obsahové analýzy jsem vycházel ze základního výběrového vzorku a pracoval jsem postupně se všemi uveřejněnými texty vztahujícími se ke zpracovávanému tématu. Mohl jsem tedy určit všechny podstatné faktory (výskyt textu, datum vydání, téma textu), díky kterým jsem byl pak schopen formulovat odpovědi na výše zmíněné výzkumné otázky.

3.2.2 Texty podrobené hermeneutické analýze

Množství textů podrobených hermeneutické analýze bylo z pochopitelných (časových a organizačních) důvodů podstatně menší než v případě provádění kvantitativní obsahové analýzy. Z výběrového souboru jsem vybral pouze ty texty, o kterých se domnívám, že:

- nejlépe vystihují situaci, která panovala na politické scéně Československa v druhé polovině roku 1946 a v roce 1947;

³² SCHERER, H. Úvod do metody obsahové analýzy. In: SCHULZ, W., REIFOVÁ, I. a kol. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8. s. 29.

- jsou jasným vyjádřením boje mezi DS a KSS (tzn. v jejich textu se explicitně mluví o vztahu těchto dvou stran);
- podle mého názoru jim sami autoři a tehdejší společnost přikládali velký význam již v době jejich vzniku.

Tento výběr je sice velice subjektivní a můžeme předpokládat, že jiný autor věnující se stejnému tématu by mohl sáhnout po jiných textech ze stejného období. Snažil jsem se ale vycházet ze tří výše zmíněných kritérií, abych tak dosáhl co největší reprezentativnosti zvoleného vzorku.

3.3 Deník Čas

Vznik deníku *Čas* spadá do období Slovenského národního povstání v roce 1944. Skupina představitelů protifašistického odboje, složená především z členů bývalé agrární strany, založila v polovině září v Banské Bystrici Demokratický klub, z něhož později vznikla Demokratická strana. Ta začala 17. září 1944 vydávat jako svůj ústřední tiskový orgán deník *Čas*.

Po osvobození Slovenska byla redakce *Času* přestěhována do Bratislavy. Jako ústřední tiskový orgán Demokratické strany začal *Čas* pravidelně vycházet 19. dubna 1945 ve Slovenské Grafii. Jeho náklad dosahoval přibližně 80000 výtisků.³³

3.3.1 Volby na stránkách Času

S popisem útoků na DS ze strany KSS se můžeme na stránkách *Času* setkat již před volbami v průběhu kampaně. Povětšinou jde o zprávy a reportáže z jednotlivých předvolebních shromáždění jedné nebo druhé strany, jejichž hlavními tématy jsou nekorektní vystupování zástupců ostatních stran, popřípadě útoky komunistů na členy Demokratické strany. Po volbách se komunistická aktivita zintenzivnila a to se odráží i na stránkách *Času*, který byl nucen těmto útokům čelit.

Setkáme se tak s články, které se vyjadřují jak k výsledkům voleb, tak se vrací k proběhnuvší předvolební kampani.³⁴ Jedním z takových příkladů je obsáhlý článek

³³ Podle KŘIVÁNKOVÁ, A. a VATRÁL, J. *Dějiny československé žurnalistiky, IV. díl: Český a slovenský tisk v letech 1944 – 1987*. Praha: Novinář, 1989. 248 s. textu, 24 s. příloh. ISBN 80-7077-036-8. s. 21.

³⁴ Viz např. Infámne útoky KSS na min. Lichnera. In: *Čas*, 26. května 1946, roč. 3, č. 118, s. 1.

uveřejněný v den voleb, ve kterém se píše: „*V rámci predvolebnej agitácie, ktorá sa už schýlila ku koncu, došlo vo štvrtok večer v Bratislave k spontánnej manifestácii obyvateľstva. ...*

... Účastníci manifestácie sa v pokoji rozchádzali a mládež v skupinkách sa vracala do svojich domovov, pričom opakovala demokratická heslá. Medzitým sa daly ,do práce' aj temné nočné živly, ktoré podnikajú výpravy do bratislavských ulíc, aby ich počmáraly demagogickými komunistickými heslami. Keby išlo len o to, mohli by sme vec prejeť mlčaním. Ale títo horliví prívrženci svojej strany chcú dokázať v poslednej chvíli aspoň svoju fyzickú prevahu, keď nemôžu dokazovať prevahu duševnú. Na nákladných autách prichádzaly celé akési úderné roty komunistov, organizované zámerne za tým cieľom, aby rušily pokojných obyvateľov, aby ich zastrašovali a tým budily dojem svojej prevahy. Dôkazom ich temných cieľov bola najmä okolnosť, že všetci boli vystrojení palícami alebo bicími žilami.“³⁵

První povolební vydání Času vyjadřující se k výsledkům voleb vyšlo 29. května 1946. Na jeho titulní straně můžeme číst: „*Demokratická strana si je vedomá, akú vážnú úlohu položila história na jej pleciah, a urobí všetko, aby vyhovela životným záujmom slovenského národu. Je iste šťastie, že v takýchto osudovo dôležitých chvíľách sverila Prozreteľnosť rozhodovanie o osudoch slovenského národu politickej strane, založenej na demokratických zásadách a priznávajúcej sa ku kresťanským ideálom. Slovenský národ s demokraciou stojí a padá.*“³⁶

Jednoznačný výsledek voleb na Slovensku komunisty překvapil a ti tak byli nuceni začít situaci řešit. Byla pro ně tak vážná, že se do ní musel zapojit i Klement Gottwald a vedení KSČ. Velká převaha demokratů na Slovensku vedla k tomu, že se pražské vedení KSČ snažilo o převedení co největšího množství pravomocí pod centrální vládu, ve které měli komunisté silnější pozici. Namísto slibované co největší autonomie Slovenska se tak postupně začíná uplatňovat politika pomalé centralizace a snahy o zmenšení vlivu Demokratické strany. „*Výsledok volieb znamená rozplynutie všetkých snov pánov s velikášskymi a neumerými ambíciami. Vieme, kd(o) sú a čo robia. Všetko zneužívajú a nič im nie je sväté. ... Slovensko očakáva, že sa splnia slová predsedu Demokratickej strany Dr. Lettricha, že náš občan, bude konečne zbavený*

³⁵ Prejavy srdca a prejavy žlče. In: Čas, 26. května 1946, roč. 3, č. 118, s. 1.

³⁶ Po vítězných volbách. In: Čas, 29. května 1946, roč. 3, č. 120, s. 1.

*strachu, hrozieb, neistoty, zmätku a samozvaných vládcov, ktorí tu už toľko zla narobili!*³⁷

Ještě jednou se pak *Čas* vrací k volbám 9. června 1946, když píše: „*Hned' po skončení volieb museli sme však byť na Slovensku svedkami opačného zjavu, pretože tu očakávané uspokojenie nenastalo, a to pričinením Komunistickej strany Slovenska, ktorá sa nevie smieriť so svojou porážkou a vyhľadáva stále nové a nové príčiny a incidenty na to, aby výsledky volieb na Slovensku postavila do nesprávneho svetla.*“³⁸

Komunistická strana Slovenska podnikala konkrétní kroky, které měly znemožnit DS oslovit veřejnost a provádět její politiku. Například svolala shromáždění, „*na ktorom, ako sa už naša verejnosť dozvedela z iných novín, predáci Komunistickej strany vyslovili požiadavku, aby ‚Čas‘ bol zastavený a Demokratická strana rozpustená. V dôsledku toho už hotové vydanie nedeľného ‚Času‘ odmietli (nečitelné – pozn. aut.) zamestnanci Slovenskej Grafie dohotoviť a odmietli i ďalšie čísla vyhotoviť, dokiaľ vraj nedôjde medzi redakciou a vydavateľstvom ‚Času‘ na jednej strane a organizáciou typografov na strane druhej k dohode.*“³⁹

Podle redakce *Času* se komunisté snažili postavit Demokratickou stranu do role „*rozbíjačov draho vykúpenej, novej Československej republiky.*“⁴⁰ Dále se ohrazuje proti takovým výpadům ze strany KSS a odvolává se na demokracii a výsledky voleb: „*Demokratická strana sa čo najrozhodnejšie ohradzuje proti neslýchanej provokácii, s ktorou sme sa nedávno stretli vo viacerých časopisoch, ako by Demokratická strana mala byť preverovaná s hľadiska štátnopolitickej spoľahlivosti. Demokratickú stranu preveril slovenský ľud, jej obeť, jej práca, program a dielo, ktoré má za sebou a nikto iný viac ju preverovať nebude a nesmie. Útok na Demokratickú stranu je útokom na väčšinu slovenského ľudu a na Slovensko!*“⁴¹

3.3.2 Soud s Jozefem Tisem a deník Čas

Popisu soudního přelíčení s Tisem, Ďurčanským a Machem věnoval deník *Čas* poměrně rozsáhlý prostor. Ve většině případů se jedná o texty, které by se dali žánrově vymezit jako zpráva. Mají informativní charakter a nenajdeme v nich jakýkoli komentář

³⁷ Výkvet národa a fašistické podzemie... In: *Čas*, 29. května 1946, roč. 3, č. 120, s. 3.

³⁸ FRAŠTACKÝ, R. Naša vina. In: *Čas*, 9. června 1946, roč. 3, č. 128, s. 1.

³⁹ Naším čitateľom. In: *Čas*, 5. června 1946, roč. 3, č. 123, s. 1.

⁴⁰ Vytrváme. In: *Čas*, 7. června 1946, roč. 3, č. 125, s. 1.

⁴¹ Tamtéž.

autora či vyjádření postoje listu nebo Demokratické strany. Nejčastěji mají podobu doslovných prepisů výslechů svědků a obžalovaných v průběhu líčení. Na čtenáři je, aby si utvořil vlastní názor sám. V tomto období se na stránkách *Času* objevuje množství článků věnujících se dalším tématům (zásobovací krize na Slovensku, odborové hnutí a jeho zpolitizování, spory mezi slovenským pověřenectvem zemědělství a centrálním ministerstvem zemědělství).

Soud začal 2. prosince 1946 čtením obžaloby. Všechna média ve státě o něm referovala, ale na hlubší komentáře si čtenáři museli počkat až na začátek příštího roku. Nejčastěji byla Demokratická strana v souvislosti se soudním řízením s Jozefem Tisem obviňována ze spolupráce s luďáky a komunistická periodika referovala také o předvolební Dubnové dohodě a jejím důsledku pro společnost a DS jako takovou. *„Demokratická strana stala sa opäť terčom útokov. Výpady proti nej nesú sa dvojakým smerom na jednej strane sa jej vytýka, že vesluje do ľudáckých vôd, že opúšťa záujmy slovenského národa. Okrem komunistov teraz aj sociálni demokrati zmnožujú výčitky, že sa odkláňame od myšlenky štátnej jednoty; Strana slobody hromzí, upúšťa od dôsledného hájenia slovenských práv. ... Najsmutnejšie na celej veci je, že kritika nema v úmysle poslúžiť ukludneniu nášho verejného života.“*⁴²

S vyjádřením názoru DS na právě probíhající soud přichází *Čas* až na samém sklonku procesu. Připomíná, že je veden ve snaze zdiskreditovat DS a oslabit její pozici. Vyjadřuje se také ke spojení Demokratické strany a katolické církve: *„V našej obnovenej ČSR slovenskí katolíci boli a sú vystavení sústredeným útokom, ako by komusi veľmi záležalo na tom, aby boli stále znervózňovaní. ...*

... Keď už všetky pokusy diskreditovať a kompromitovať DS a v nej najmä slovenských katolíkov zlyhaly, ako posledný tromf, na ktorý sa už od dávnejška spoliehali, ma byť koniec Tisovho procesu. ...

... Preto obraciam sa na všetkých dobromyselných Slovákov – katolíkov s úpenlivou prosbou: nedajte sa použiť a zneužiť proti svojim vlastným záujmom, proti záujmom slovenského národa a katolíckej cirkvi, i čo by vám akokoľvek lákavo znely v ušiach sladké slová vábcov. ...

⁴² KVETKO, M. Palčivé otázky Slovenska. In: *Čas*, 24. ledna 1947, roč 4, č. 19, s. 1.

... Nejde teraz o Demokratickú stranu, ale ide o národ a cirkev. Tieto hodnoty – národ a cirkev – sú teraz v sádke. Keby sme v tejto hazardnej hre stratili demokraciu, stratili by sme možnosť rozhodovania o ďalšom našom osude.“⁴³

Po skončení procesu nabraly útoky komunistů na síle. Demokratická strana se snažila o zmírnění rozsudku a udělení milosti pro bývalého prezidenta Slovenského státu, ale tyto snahy se nesetkaly s úspěchem. Pro komunisty to bylo velké vítězství a předpokládali, že to Demokratickou stranu oslabí a možná povede až k jejímu rozkolu. Část katolického křídla DS se také vyslovovala tak, že je pro ni nepřijatelné, aby byl Tiso popraven a žádala po předsedovi strany Jozefu Lettrichovi, aby tomu zabránil. K tomuto tématu se vyjadřuje *Čas* ve vydání z 23. dubna 1946, které ale bylo na zásah ministerstva informací konfiskováno, právě kvůli článku komentujícímu popravu Jozefa Tisa. Jeho autor v něm píše: *„Hoci Demokratická strana od prvého dňa svojho vzniku srozumiteľne a bezvýhradne odmietala politiku Tisovu, hoci uznávala jeho vinu a ponechávala Národnému súdu, aby on objektivne určil spravodlivý trest, predsa sa DS stavala proti jeho poprave. Týmto svojim stanoviskom sa nestotožňovala v žiadnom smere ani s politikou Tisovou, ani nebrala do ochrany samého Tisu. Naopak, došlo k nemu po starostlivom uvážení záujmov Republiky, slovenských potrieb po konsolidovaní pomerov, snahy hladko a bez otrasov splniť dvojročný plán a pripraviť návrh novej ústavy. Videla, že by popravou mohli byť tieto dôležité verejné záujmy poškodené. Tento náhľad sdielalo i mnoho vážnych nepolitických činiteľov, napr. i katolícka, i evanjelická cirkev. Naproti tomu zástupcovia KSS boli bezpodmienečne za výkon trestu na Tisovi.*“⁴⁴

Jak je ale patrné z komentáře uveřejněného 4. května, Demokratická strana tento útok přestála a jejímu vedení se podařilo stmelit členské řady. *„Zámery našich neprajníkov se nezdarily. Tvrdý a dobre pripravený útok proti nášmu hnutiu, reprezentovanému politicky Demokratickou stranou, sa skončil neúspechom. Ešte pred týždňom v tejto našej rubrike vážne sme boli nútení upozorňovať na nebezpečenstvo nám hroziace a napomínať k rozvahe a jednotnosti. ... Ideme s čistým štítom do ďalšieho politického vývoja.*“⁴⁵

⁴³ CVINČEK, A. Slovenským katolíkom dobrej vôle. In: *Čas*, 1. dubna 1947, roč. 4, č. 76, s. 1.

⁴⁴ R. Ako to v skutočnosti bolo? In: *Čas*, 23. dubna 1947, roč. 4, č. 93, s. 1.

⁴⁵ Opäť do práce. In: *Čas*, 4. května 1947, roč. 4, č. 101, s. 8.

Veškeré útoky, které se odehrávaly proti DS ze strany komunistů, byly jednak dílem Komunistické strany Slovenska, ale čím dál více do situace začali promlouvat komunisté čeští. Svědčí o tom například následující text: „*Je prízračné, ale neslúži ani k vzájomnosti a spolupráci medzi Čechmi a Slovákami, keď podľa dohody tieto útoky prevzala predovšetkým Komunistická strana Československa, ktorej materiál dodáva pochopiteľne jej sesterská strana na Slovensku.*“⁴⁶

3.3.3 Protistátní spiknutí a jeho mediální obraz v Času

Stejně jako ostatní periodika věnoval i *Čas* nejvíce prostoru zpravodajství o tzv. protistátním spiknutí, které se mělo uskutečnit na Slovensku a z jehož přípravy komunisté obvinili vrcholné představitele DS a katolické církve. Ti měli podle dokumentů vypracovaných pod vedením ministerstva vnitra připravovat (ve spolupráci se zahraničním luďáckým exilem) rozbití republiky a osamostatnění Slovenska.

Demokratická strana kategoricky odmítala jakoukoli účast na tomto spiknutí a její předsednictvo prostřednictvím *Času* informovalo čtenáře o postoji strany: „*Predsedníctvo DS s rozhorčením vzalo na vedomie zprávu o odhalení protištátnej organizácii a bude nástojiť na tom, aby usvedčení vinníci podľa zákona boli potrestaní. V tomto smere predsedníctvo DS vyhradilo si zaujať konečné stanovisko po skončení začatého vyšetrovania. Predsedníctvo DS so všetkou rozhodnosťou odmieta tendenčné a vedome zlomyseľné zprávy, rozšírené některými časopismi, ako by táto akcia mohla mať akýkoľvek súvis s činiteľmi, složkami, alebo s politikou DS.*“⁴⁷

Čas se ale nesoustředil jen na obranu Demokratické strany. Vydal několik článků, v kterých přinášel výčet jmen lidí z řad komunistů, kteří údajně spolupracovali s Hlinkovou slovenskou lidovou stranou nebo zastávali vysoké posty v někdejších mocenských strukturách Slovenského štátu. Můžeme se tak dočíst například následující podtitulky: „*Veľiteľ HG, teraz podpredseda KSS – Veľiteľ HG okresným podpredsedom KSS*“⁴⁸.

19. září vyšel první ze série článků pod názvem *Keď očistu – tak dôsledne*, ve kterých uveřejňovala redakce *Času* seznamy osob (členů KSS), které jsou z hlediska DS nedůvěryhodné, spojené s bývalým režimem a přesto zastávají vysoké posty ve státní

⁴⁶ Na obžalobu odpovíme pracou. In: *Čas*, 11. června 1947, roč. 4, č. 131, s. 3.

⁴⁷ Predsedníctvo DS o politickej situácii. In: *Čas*, 17. září 1947, roč. 4, č. 212, s. 1.

⁴⁸ Keď čistiť, tak všade. In: *Čas*, 18. září 1947, roč. 4, č. 213, s. 1.

správě. „Komunistická strana volá po očiste. Vysvetluje si ju tak, že má smerovať len proti členom Demokratickej strany. Ten, kto vstúpi do KSS, má alibi a nič sa mu nemôže stať. Môže dosiahnuť aj poslaneckého mandátu, lebo raz navždy mu bolo odpustené.“⁴⁹

Dokonce se můžeme setkat s přirovnáváním komunistů k fašistům: „Neveríte? Stačí sa vám troška zamyslieť nad poslednými udalosťami u nás a objektívne zvážiť situáciu. Nemôžeme si pomôcť, ale naši komunisti stali sa v mnohom dobrými tovarišmi starých i nimi nenávidených fašistických metód. ... Stačí, keď vyzdvihneme, že naši komunisti robia podobnú propagandu a užívajú v našom politickom živote obdoné spôsoby, ako ich užívaly nenávidené spomínané totalitné systémy.“⁵⁰

V okamžiku, kdy se zdálo, že krize okolo protistátního spiknutí na Slovensku je zažehnána a parlamentní komise přinesla závěry svého vyšetřování, přišli komunisté s dalším seznamem osob údajně napojených na luďácké podsvětí a celá situace se opakovala. „Tak máme na Slovensku zase sprisahanie. Vyšetrjuje sa a komunisti bubnujú na poplach. Demokratická strana vyslovila ostro svoje stanovisko proti rozvratníkom, naša tlač loajálne prináša úradné zprávy a že nerozširovala senzácie po spôsobe bulvárnych novín – iste na škodu drobného odpredaja – stalo sa preto, aby nehatila prácu vyšetrojúcich orgánov. ... Oni priamo potrebujú sprisahania, aby mohli ukazovať, že Slovensko je nespoľahlivé, k vlastnej správe nedospelé, že potrebuje tútora, čo musí nájsť ohlas v ústave.“⁵¹

Demokratický tisk popisuje situaci na Slovensku jako neudržitelnou. Vidí ji jako důsledek nesplněných volebních očekávání komunistů a povolebního vývoje, kdy se komunisté snažili především znemožnit Demokratické straně vládnutí na Slovensku a pod vedením KSČ oklešťovali pravomoci Slovenské národní rady a Sboru pověřenců tak, aby jich co nejvíce přešlo na centrální vládu, ve které byli komunisté silnější. „Pri voľbách v r. 1946 KSS nepochodila. Zo strannickej zaslepenosti bola ochotná prehodiť cez palubu slovenské vrcholné politické inštitúcie SNR, Sbor povereníkov atď. Bola dokonca ochotná prehlásiť, že je demagógia tvrdiť, že tieto inštitúcie sú výdobytkom Slov. národného povstania. V Prahe vyhrali komunisti a preto bolo treba z dôvodov čiste strannických na Slovensku postupne vyvolávať taký politický stav, ktorý dáva prednosť českým komunistom pred vôľou slovenského ľudu. KSS poškodzovala týmto

⁴⁹ Keď očistu – tak dôsledne. In: Čas, 19. září 1947, roč. 4, č. 214, s. 1.

⁵⁰ Politika a agitácia. In: Čas, 28. září 1947, roč. 4, č. 222, s. 1.

⁵¹ Okolo sprisahania. In: Čas, 28. září 1947, roč. 4, č. 222, s. 3.

*zpôsobom slovenský národný i československý štátny záujem a domnievala sa, že získa tak aspoň strannícky.*⁵²

Útoky komunistů na DS z druhé poloviny roku 1947 se měly stát poslední fází jejich ofenzivy a měly vést k rozkladu Demokratické strany, k jejímu vystoupení z Národní fronty a jejímu následnému zrušení. Komunisté tak zamýšleli zbavit se svého nejsilnějšího protivníka na politické scéně Slovenska. Jedním z důsledků událostí kolem protistátního spiknutí na Slovensku bylo posílení pozice KSČ, která postupně (na úkor slovenských správních orgánů) přebírala čím dál větší množství pravomocí. Přesto se však komunistům na konci roku 1947 ještě nepodařilo Demokratickou stranu zcela zlikvidovat.

3.4 Demokratický týždenník

Jedním z nově vzniklých periodik v poválečném období byl *Demokratický týždenník*. Jeho první číslo vyšlo v únoru 1946 a jeho úkolem bylo především přiblížit politiku Demokratické strany obyvatelům venkova. „*Ve snaze získat rolnické masy pro své zájmy obnovila Demokratická strana 5. února 1946 starý Hodžův Slovenský týždenník pod názvem Demokratický týždenník.*“⁵³ Křivánková s Vatrállem sice uvádějí, že *Demokratický týždenník* navazuje na tradici *Slovenského týždenníku*, ale samotné periodikum je nově číslováno od roku 1946, považují ho tedy za nově vzniklý list až v období po skončení války.

Demokratický týždenník vydal ve sledovaném období celkem 95 článků zabývajících se bojem mezi DS a KSS nebo KSČ, která se v tomto boji aktivně angažovala a podporovala svým postojem slovenské komunisty. Tematická agenda se v průběhu zkoumaného půldruhého roku pozměňuje v souvislosti s aktuálním děním na politické scéně Československa. Hlavními tématy se postupně staly předvolební kampaň, výsledek voleb do ÚNS, soud s Jozefem Tisem a příprava tzv. protistátního spiknutí na Slovensku. Posledně jmenované téma je také to, kterému se novináři na stránkách *Demokratického týždenníku* věnovali nejvíce. Celkem k němu bylo uveřejněno 23 článků. Jako nejméně zmapované vychází z tohoto srovnání téma soudu s Jozefem Tisem.

⁵² HORŇAN, A. Nebude už KSS?. In: *Čas*, 14. října 1947, roč. 4, č. 235, s. 1.

⁵³ KŘIVÁNKOVÁ, A. a VATRÁL, J. *Dějiny československé žurnalistiky, IV. díl: Český a slovenský tisk v letech 1944 – 1987*. Praha: Novinář, 1989. 248 s. textu, 24 s. příloh. ISBN 80-7077-036-8. s. 82.

3.4.1 Volební neúspěch KSS a jeho obraz v Demokratickém týždenníku

Obraz předvolební kampaně na stránkách *Demokratického týždenníku* je víceméně shodný s jejím obrazem v ostatních médiích. Byla nejčastěji popisována jako divoká a v některých případech spojována i s násilnostmi, provokacemi a slovními i fyzickými napadeními. Jednotlivé strany se navzájem obviňovaly z rušení jejího průběhu a organizování akcí, které ji měly ovlivnit. Komunistické útoky se ale v plné síle rozvinuly až po skončení voleb.

Volební výsledek komunistů na Slovensku byl jak pro ně, tak pro KSČ velikým zklamáním a rozčarováním. „*Volby ukázaly, že struktura voličů Slovenska se od té z českých zemí výrazně liší. Zatímco v českých zemích se komunistům podařilo získat významné pozice na venkově, které dříve zastávala agrární strana, na Slovensku se ukázalo, že venkovský věřící volič KSS s velkou pravděpodobností nepodpoří.*“⁵⁴

Na výsledek voleb reagovala DS v prvním povolebním vydání *Demokratického týždenníku* článkem *Dobrá vec sa podarila – verná láska zvíťazila*. Jeho autor v něm konstatuje, že DS ve volbách získala více než milion hlasů slovenských voličů, což odpovídá volebnímu výsledku přesahujícímu 60% všech odevzdaných hlasů. Píše: „*Shromaždenie Slovákov a Čechov pred budovou redakcie se podobalo nadšenému publiku, ktoré tleska scéne zo Smetanovej ‚Predanej nevesty‘, že ‚dobrá vec sa podarila, verná láska zvíťazila‘.*“⁵⁵

Dále se vrací k předvolebním událostem a volební kampani. Obviňuje komunisty z toho, že se snažili oslabit slovenskou jednotu a poštvat různé slovenské organizace proti sobě. „*‚Výkvet národa‘ – ako sa nazývajú – chcel zasiat’ na Slovensku rozkol a boj brata proti bratovi. Začali to nespravodlivým kritizováním pozemkovej reformy, nášho zásobovania a ostatnej práce demokratických predstaviteľov verejnej správy. Skončili obuškami, palicami, ba i výstrelmi červených ordnierov, ktorí takýmto terorom chceli spečatiť víťazstvo KSS. Namiesto toho táto strana vychodí z volieb porazená a slovenský ľud tajným hlasováním splnomocňuje svoju DS, aby sa ujala práce a*

⁵⁴ VAŇOUS, J. *Demokratická strana ve stranickém systému ČSR v letech 1945 – 1948*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2007. 45 s. textu, 10 s. příloh. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Petr Just. s. 20.

⁵⁵ (M.). *Dobrá vec sa podarila – verná láska zvíťazila*. In: *Demokratický týždenník*, 2. června 1946, roč. 1, č. 16, s. 1.

spravovania, čiže vlády verejných vecí v takom rozsahu, aký je pomer jej víťazného vyjdenia z volieb.“⁵⁶

3.4.2 Soud s Jozefem Tisem na stránkách Demokratického týždenníku

Na začátek procesu s Jozefem Tisem, Alexandrem Machem a Ferdinandem Ďurčanským zareagovala veškerá média ve státě. Na stránkách *Demokratického týždenníku* je soudnímu líčení a okolnostem soudu věnováno, podle mého názoru, překvapivě málo prostoru. Z provedené kvantitativní analýzy vyplývá, že tomuto tématu byly věnovány pouhé dva články z pera novinářů z demokratických kruhů.

Nabízí se vysvětlení, že DS se záměrně na veřejnosti k okolnostem soudního přelíčení nevyjadřovala, aby nebyla podezírána z podpory fašismu a osob spojených s kolaborantským Slovenským štátem a nezavdala tak komunistům příčinu k dalším útokům na ni. Dalším možným vysvětlením je, že Demokratická strana se možná záměrně v této kauze neangažovala a raději se k ní na veřejnosti příliš nevyjadřovala. Jednání probíhala na půdě vlády a Národní fronty tak, aby se DS vyhnula podezření z podpory fašismu a spojení s luďáky.

I když postoj Jozefa Lettricha, předsedy DS, byl v tomto směru jasný. Snažil se o zmírnění rozsudku a pro Tisa, Macha a Ďurčanského chtěl vyjednat milost u prezidenta Beneše. Měl pro to několik důvodů. Především se obával postoje slovenského obyvatelstva, které by tento rozsudek mohlo chápat jako útok na jeho náboženské cítění a znepokojoval ho také vliv této události na slovensko-české vztahy a jejich možné zhoršení⁵⁷.

Na výsledek procesu s Tisem a především pak na jeho popravu reagoval *Demokratický týždenník* dvěma články, ve kterých vysvětloval postoj listu a DS k těmto událostem. 13. dubna 1947 uveřejnil článek, ve kterém se píše: „*Slováci kritizujú prisne rozsudky z dôvodov kresťanskej lásky, alebo keď si to takto chcete pomenovať – z dôvodov ľudskosti.*“

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Podle LETTRICH, J. *History of Modern Slovakia*. London: Atlantic Press, 1956. 329 s. textu, 24 s. příloh. s. 244. Překlad Jan Macík.

Keď tí, čo o kritických rečiach medzi ľuďom počujú, uzatvárajú hneď na nepriateľstvo proti Republike, nerátajú s týmto náboženským momentom, ktorý v slovenskom národe pestujú všetky kresťanské cirkvi, a zabúdajú, že tradovaná ‚holubičia‘ povaha slovenská sa odvodzuje z hlbkej viery Slovákov. ⁵⁸

O čtrnásť dní později pak vyšel článek, který se zabývá okolnostmi popravu Jozefa Tisa a snahou DS o zmírnění trestu a žádostí o milost u prezidenta republiky. Jeho autor popisuje události takto: „*Táto skutočnosť znovu zavdala nepriateľom DS príležitosť na pokus rozoštváť členov DS a poštváť ich proti vedeniu strany.*

Tešili se, že teraz bude rozkol v Demokratickej strane, lebo v nej je predsa veľa katolíkov. ⁵⁹

3.4.3 Protistátní spiknutí a Demokratický týždenník

Téma, kterému se *Demokratický týždenník* věnoval nejvíce, se objevilo v druhé polovině roku 1947 a souviselo s protistátním spiknutím, které se mělo uskutečnit na Slovensku.

Pod vedením ministra vnitra Noska z KSČ připravili komunisté útok, který měl poškodit jméno Demokratické strany v očích veřejnosti, připravit ji o část voličů, oslabit pozici jejího předsedy a způsobit její rozkol. Komunisté vypracovali seznam dokumentů, které měly dokazovat napojení Demokratické strany a jejich čelních představitelů na režim Slovenského štátu a Hlinkovu lidovou stranu.

Při kvantitativní analýze bylo zjištěno, že k tomuto tématu se *Demokratický týždenník* vyjádřil celkem 23krát. Na jeho stránkách se toto téma objevilo poprvé 21. září 1947 a od té doby se stalo hlavním tématem demokratického tisku. Postoj DS k těmto událostem je vyjádřen takto: „*Ďalej výkonný výbor s rozhodnosťou odsúdil činnosť a zámery protištátnej činnosti a vyslovil sa za energické pokračovanie v ďalšom pátraní a za prísne potrestanie vinníkov.*“ ⁶⁰

V *Demokratickém týždenníku* pak zaznívá kritika komunistů a především kritika vedení boje za národní očistu podle stranického klíče a neobjektivnosti komunistických

⁵⁸ (km) Treba rátať s náboženským cítením Slovákov. In: *Demokratický týždenník*, 13. dubna 1947, roč. 2, č. 15, s. 1.

⁵⁹ (km) Posledný pokus na rozbitie DS. In: *Demokratický týždenník*, 27. dubna 1947, roč. 2, č. 17, s. 1.

⁶⁰ Výkonný výbor DS odsudzuje protištátnu činnosť. In: *Demokratický týždenník*, 28. září 1947, roč. 2, č. 39, s. 1.

periodik. „*Očista verejného života bola daná úzko do súvislosti so sprisahaním a nafúkaná do takých rozmerov, že to už bolo až nechutné. Každý, kto sa nehlásil ku Komunistickej strane, začal byť určitej skupine ľudí kolaborantom, fašistom a sprisahancom, nepriateľom Republiky a dnešného politického systému. ... Zaujímavé je, že keď sa so strany Demokratickej strany žiada očista od národne a politicky nespoľahlivých terajších komunistov, komunisti chránia každého tým, že ho vyslali sami zastávať funkcie v minulom režime a **pardonujú i Nemcov a Mad'arov, len keď slúžia ich politickým cieľom.***“⁶¹

S postojem Demokratickej strany k událostem na Slovensku v posledných troch mesiacoch roku 1947 prichádza Emma Sinay-Dérerová, když píše: „*Sme za očistu nášho verejného života, pokiaľ nebola dostatečne prevedená, ale sme proti tomu, aby sa jej realizácia diala podľa partajného kľúča, resp. aby sa jej realizácia diala násilím, demagógiou a ultimatívnyimi hrozbami. Tieto pojmy sú pre demokraciu nie únosné a tým menej je únosné, ak by akákoľvek politická složka chcela použiť týchto prostriedkov na upevnenie svojej pozície, ktorú iným konštitučným spôsobom nemohla dosiahnuť.*“⁶²

O celkovej atmosfére ve spoločnosti a spôsobu boje komunistů proti demokratům svědčí článek z 19. října roku 1947. Demokratický tisk obviňoval komunisty z rozsévání nervozity v republice a přirovnával jejich jednání k praktikám používaným nacisty. „*Rozhodne takúto nervozitu alebo, ako to oni nazývajú (prevzali to od nacistov), permanentnú revolúciu nemožno stupňovať do nekonečna, lebo koniec-koncov v našom štáte musí ísť aj o vyššie hodnoty, ako je to, či komunisti pri budúcich voľbách dostanú viac hlasov, ako ich mali doteraz.*“⁶³ Jeho autor vyzývá k uklidnění poměrů a ke spojení sil všech stran na podporu budování republiky a při konsolidaci poměrů v ní. „*Žiadame, aby KSS miesto štvania, terorizovania a rozsevania nenávisť pomáhala vzdelávať a poučovať národ a hájiť jeho záujmy.*“⁶⁴

Příprava protistátního spiknutí na Slovensku byla ze strany komunistů nejvýraznějším útokem na DS. Z toho také plyne to, že demokratická periodika se tomuto tématu věnovala v největší míře. Protistátní spiknutí na Slovensku plnilo stránky *Demokratického týždenníku* pravidelně od září 1947 až do konce tohoto roku. V každém

⁶¹ Sprisahanie a otázka verejnej očisty. In: *Demokratický týždenník*, 28. září 1947, roč. 2, č. 39, s. 3.

⁶² SINAY-DÉREROVÁ, E. Len nie zákon pomsty. In: *Demokratický týždenník*, 5. října 1947, roč. 2, č. 40, s. 1.

⁶³ Tienisté stránky očisty. In: *Demokratický týždenník*, 19. října 1947, roč. 2, č. 42, s. 1.

⁶⁴ Tamtéž.

jeho číse se objevil nejméně jeden článek, který se tomuto tématu věnoval a je vidět, že demokratičtí žurnalisté se mu věnovali nejintenzivněji a přisuzovali mu největší význam.

3.5 Rudé právo

Rudé právo mělo nejdelší historii ze všech sledovaných periodik. Vzniklo již před válkou a několikrát u něj došlo k nucenému přerušení jeho vydávání. Nejdelší přestávka byla způsobena druhou světovou válkou. Zatímco v jejím průběhu byla nucena redakce *Rudého práva* působit ilegálně, při květnovém povstání v Praze byla jedna z prvních, která začala s legálním tiskem. „*Komunistický deník Rudé právo (jinak také ‚ústřední orgán Komunistické strany Československa‘) nemohl za protektorátu vycházet a po válce patřil mezi první listy, které byly obnoveny. První číslo Rudého práva vyšlo již 6. května 1945, tedy ještě před osvobozením Prahy.*“⁶⁵

V té době bylo nejčtenějším deníkem u nás. Jeho průměrný denní náklad v roce 1947 dosahoval až 500000 výtisků.⁶⁶ Jedním z hlavních důvodů jeho popularity byla samozřejmě obrovská převaha komunistického voličstva v českých zemích, ale neméně podstatnou byla, podle mého názoru, jeho velice atraktivní grafická úprava v porovnání s ostatními dobovými periodiky. „*Pro zvýšení účinnosti textu využívalo Rudé právo velice funkčně také obrazovou složku – kreslenou satiru a fotografie.*“⁶⁷

3.5.1 Rudé právo o parlamentních volbách

Stejně jako ostatní listy se i *Rudé právo* vyjadřovalo k otázkám předvolebního boje. Například v článku uveřejněném dva dny před volbami se můžeme dočíst: „*Protikomunističtí štváči chtějí vyprovokovat bratrovražedné boje – Lid bude hlasovat s komunisty pro klid a pro znemožnění temných plánů.*“⁶⁸ Celkem pochopitelně (*Rudé*

⁶⁵ VAŠEK, P. *Reflexe parlamentních voleb 1946 v dobových tištěných médiích*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií, 2010. 153 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Cebe. s. 56.

⁶⁶ Podle BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií – Od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8. s. 233.

⁶⁷ VAŠEK, P. *Reflexe parlamentních voleb 1946 v dobových tištěných médiích*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií, 2010. 153 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Cebe. s. 62.

⁶⁸ Dvě politické vraždy na Slovensku. In: *Rudé právo*, 24. května 1946, roč. 26, č. 121, s. 3. ISSN 0032-6569.

právo bylo určeno především českému čtenáři) se ale ve většině případů vyjadřovalo k situaci na české politické scéně. Jeho předvolební vydání se tedy soustředí především na útoky proti stranám kandidujícím v českých zemích a slovenské události jsou referovány spíše okrajově.

Situace se změnila po květnových volbách, kdy se pozornost *Rudého práva* začala upírat k událostem na Slovensku. „*Zcela novým propagandistickým prvkem se na povolebních stránkách Rudého práva stala velmi tvrdá a intenzivní diskreditační kampaň proti Demokratické straně, která na Slovensku se ziskem téměř 62 procent hlasů drtivě (o více než 30 procent) zvítězila nad Komunistickou stranou Slovenska. (Kaplan 1991: 48) Zatímco před volbami se Rudé právo o Demokratické straně zmínilo v negativním smyslu pouze jednou, po volbách začalo Rudé právo prakticky v každém svém vydání zpochybňovat demokratičnost voleb na Slovensku. Rudé právo obviňovalo Demokratickou stranu z toho, že dala možnost k politickému uplatnění mnoha bývalým elitám Hlinkovy slovenské lidové strany, která byla v době války jednou z hlavních opor fašistického Slovenského štátu.*“⁶⁹

První a nejobsáhlejší reakcí *Rudého práva* k výsledkům voleb byl článek, který vyšel dva dny po volbách. Jeho autor v něm hodnotí situaci především na české politické scéně a poměr sil, který vzešel z voleb, ale přibližně třetinu svého článku věnuje také situaci na Slovensku. „*Jinak než v českých zemích vytvořila se volební situace na Slovensku, kde vůdcové demokratické strany fakticky uzavřeli dohodu s činiteli hlinkovy lidové strany, kde pod hlavičkou ‚demokratů‘ byli aktivisováni fašističtí gardističtí úderníci, jejichž metoda předvolební ‚agitace‘ si vyžádala dokonce tři životy jejich odpůrců, kteří byli zákeřně zavražděni.*“⁷⁰

S útoky na DS a jejím obviněním z kontaktů s bývalými luďáky, s Jozefem Tisem a bývalými funkcionáři Slovenského štátu přichází *Rudé právo* následujícího dne. V článku *Tiso se raduje z úspěchu Demokratické strany* jeho autor komentuje události, které se odehrály těsně po volbách v Bratislavě, kde se sešla „*demonstrace pod vedením bývalého vedoucího činitele Hlinkovy mládeže*“⁷¹ a obviňuje Demokratickou stranu z kontaktů s lidmi spojenými s bývalým režimem Slovenského štátu. Klade si

⁶⁹ VAŠEK, P. *Reflexe parlamentních voleb 1946 v dobových tištěných médiích*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií, 2010. 153 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Cebe. s. 76 – 77.

⁷⁰ GB. Po volbách. In: *Rudé právo*, 28. května 1946, roč. 26, č. 125, s. 2.

⁷¹ Tiso se raduje z úspěchu Demokratické strany. *Rudé právo*, 29. května 1946, roč. 26, č. 126, s. 1.

otázku „státní spolehlivosti demokratické strany“⁷² a varuje, „aby v ní nevyrostla nová fašistická, separatistická ľudácká strana“⁷³.

Následujícího dne přetiskuje *Rudé právo* článek ze slovenské *Pravdy* – ústředního tiskového orgánu Komunistické strany Slovenska, ve kterém se konstatuje: „Volební výsledky, jakých dosáhla na Slovensku demokratická strana, není možno považovat za úspěch jedné politické strany. Celá předvolební kampaň a zvláště její vyvrcholení nedovojsmyslně dosvědčuje, že celé politické podzemí temných reakčních živlů, které se po osvobození Slovenska slavnou Rudou armádou musely stáhnout s politické arény, uchýlilo se pod plášť jedné politické strany.“⁷⁴ Komunisté tedy hned po volbách začali uplatňovat taktiku diskreditace Demokratické strany a upozorňovali na její údajné napojení na bývalý režim Slovenského štátu.

První červnový den přináší na titulní straně článek, který informuje o demonstracích, které se uskutečnily v Bratislavě. Ty se odehrály v souvislosti s oslavami volebního vítězství Demokratické strany a údajně na nich zazněla i protičeská hesla a došlo při nich také k incidentu na bratislavském stadionu, kdy někteří slovenští fanoušci napadli české hráče v průběhu fotbalového utkání.⁷⁵

Nejzávažnější obvinění proti Demokratické straně pronášeli komunisté v souvislosti s jejím napojením na členy bývalé vládní garnitury Slovenského štátu. Toto téma se v komunistických periodických neustále v různých obměnách a s různou intenzitou opakuje. Zatímco silná obvinění ze strany komunistů otiskuje *Rudé právo* na titulních stránkách různých vydání, například odpověď na tato obvinění je uveřejněna na druhé straně listu v celkovém rozsahu 8 řádků jednoho novinového sloupce. Během června 1946 se tato obvinění objevují téměř v každém vydání tohoto deníku.

O prázdninách, tedy v červenci a srpnu roku 1946, můžeme zaznamenat pouze několik málo článků na téma boje mezi DS a KSS. Zdá se, že situace na mediální scéně se v tomto ohledu na nějaký čas uklidnila. Stejně je tomu i v září a říjnu, kdy *Rudé právo* o Slovensku referuje v souvislosti s vypořádáním se s maďarským obyvatelstvem a v otázkách zemědělství a nutnosti industrializace Slovenska. V tomto období jsem nezaznamenal žádný článek, který by se vyjadřoval k politice Demokratické strany na

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Ještě tisk o volbách. In: *Rudé právo*, 30. května 1946, roč. 26, č. 127, s. 2.

⁷⁵ Viz V Bratislavě zastavili práci a vyšli do ulic. In: *Rudé právo*, 1. června 1946, roč. 26, č. 128, s. 1 – 2.

Slovensku. Další útoky ze strany Komunistické strany přicházejí až na sklonku roku v souvislosti se začátkem soudního přelíčení s Jozefem Tisem.

3.5.2 Soud s Jozefem Tisem na stránkách Rudého práva

První prosincový den přineslo *Rudé právo* zprávu o chystaném procesu s Jozefem Tisem. Znovu se v komunistickém tisku objevuje staré téma státní spolehlivosti Demokratické strany a jejího napojení na špičky bývalého Slovenského státu. Vilém Nový na titulní straně přesvědčuje čtenáře o tom, že slovenská „*Demokratická strana stává se čím dále tím více nespolehlivějším a pochybnějším partnerem Národní fronty. Její činnost je v poslední době taková, že je nutno se vážně ptát, zda Demokratická strana míní dodržovat principy, na nichž byla vybudována čs. Národní fronta – anebo zda hodlá navazovat na smutně proslulou politiku ludáků.*“⁷⁶

V průběhu soudu s Jozefem Tisem se v českém tisku objevuje také téma slovenského separatismu a jsou znovu připomínány protičeské nálady, které se čas od času objevily na Slovensku. „*Neměli jsme v úmyslu reagovati na protikomunistické útoky slovenských agrárně ludáckých štváčů, kteří v tisku slovenské demokratické strany podávají každodenně důkazy, jak se na místo ducha slovenského národního povstání rozmáhá na Slovensku opět starý duch argalášů a separatistických tmářů.*“⁷⁷

Bližící se konec procesu s Jozefem Tisem znamenal také nárůst počtu článků infomujících o situaci na slovenské politické scéně. „*Na Slovensku chýlí se k závěru proces s veležrádce Tisem a očekává se vynesení rozsudku. Ludácké podzemí je si dobře vědomo, že zároveň s Tisem bude odsouzena veležrádná politika ludové strany a proto ještě v poslední chvíli chce nějakým způsobem ovlivnit tozhodnutí soudu.*“⁷⁸

Názor komunistického tisku na výsledek soudu s Jozefem Tisem je vyjádřen v komentáři ze dne 16. dubna 1947. „*Národní soud ve jménu slovenského národa vynesl spravedlivý a jedině možný rozsudek: smrt. ‚Smrt zrádcům!‘ bylo heslem bojovníků, kteří umírali za svobodu národa. Rozsudek nad Tisem ukázal, že jejich drahocenná krev netekla nadarmo.*“⁷⁹

⁷⁶ NOVÝ, V. Kam má namířeno slovenská Demokratická strana? In: *Rudé právo*, 1. prosince 1946, roč. 26, č. 277, s. 1.

⁷⁷ Slovenští „demokraté“ štvou proti českému dělnictvu. In: *Rudé právo*, 2. února 1947, roč. 27, č. 28, s. 2.

⁷⁸ Pokrokové Slovensko věrno republice. In: *Rudé právo*, 22. března 1947, roč. 27, č. 69, s. 2.

⁷⁹ Spravedlivý rozsudek. In: *Rudé právo*, 16. dubna 1947, roč. 27, č. 89, s. 2.

Ačkoli Komunistická strana Československa zdůvodňovala požadavek co nejpřísnějšího trestu pro Tisa nutností provést na Slovensku řádnou očistu od zrádců a kolaborantů, ve skutečnosti bylo jejím hlavním cílem způsobení rozkolu v Demokratické straně. Proto se takovým způsobem zasazovala o vykonání rozsudku a nedoporučila prezidentu Benešovi, aby udělil Tisovi milost, o kterou u něj žádal předseda DS Jozef Lettrich. V *Rudém právu* je postoj k vykonání rozsudku popsán takto: *„Vykonáním rozsudku byla zasazena smrtelná rána těm živlům, které jednak z podzemí organizovaly demonstrace pro Tisu, využívající protičeské nálady, kterou svým neodpovědným psaním vyvolal tisk demokratické strany a strany slobody, jednak ze zahraničí organizovaly žádosti o milost, zasílaly je četným představitelům a cizím zastupitelstvím a rozšiřovaly v cizině potupné písničky o republice.“*⁸⁰

3.5.3 Rudé právo a protistátní spiknutí na Slovensku

Nejsilnější kampaň proti Demokratické straně spustili komunisté v polovině září roku 1947. Cílem komunistů bylo zasadit Demokratické straně definitivní úder, donutit ji vystoupit z Národní fronty Čechů a Slováků a postavit ji mimo zákon. 16. září přináší komunistický tisk informace o protistátním spiknutí, které údajně probíhá na Slovensku a jehož hlavními strůjci jsou vedoucí činitelé Demokratické strany. V *Rudém právu* předkládají čtenářům toto: *„Předběžným výsledkem zatčených osob, které se pod tíhou důkazů přiznávají k účasti na spiknutí, byly zjištěny tyto cíle spiklenců:*

- 1. Vytvořiti ozbrojené pohotovostní oddíly jako základnu (základní jednotky) pro ozbrojené povstání proti Československé republice.*
- 2. V souvislosti s tím spolupracovat s benderovci a organizovat tajné odvody Slováků pro službu v benderovských zločineckých tlupách.*
- 3. Způsobiti rozvrat rozšiřováním nepřátelské propagandy, řízené ze zahraničí, zhotovováním, rozmnožováním a rozšiřováním protistátních tiskovin a časopisů, jako na př. ilegálního časopisu ‚Nástup‘.*
- 4. Organizovati teroristickou a sabotážní činnost.*
- 5. Připravovati atentáty proti politickým odpůrcům.*
- 6. Připraviti atentát na presidenta republiky dr Edvarda Beneše.“*⁸¹

⁸⁰ Rozsudek nad Tisem vykonán. In: *Rudé právo*, 19. dubna 1947, roč. 27, č. 92, s. 1.

⁸¹ Organizátoři protistátního spiknutí na Slovensku dopadeni. In: *Rudé právo*, 16. září 1947, roč. 27, č. 216, s. 1.

Od té doby *Rudé právo* pravidelně přinášelo nové informace o protistátním spiknutí, nová odhalení a obvinění vysokých představitelů Demokratické strany. Znovu se na stránkách *Rudého práva* vynořilo staré téma Dubnové dohody o rozdělení pravomocí v DS a znovu tuto dohodu vysvětlují komunisté jako protistátní čin, který umožnil představitelům katolické církve a představitelům Slovenského štátu vrátit se na vysoké pozice ve státní správě. „*Svým předvolebním paktem s ľudáky umožnila Demokratická strana, že se ľudáci usadili i na nejdůležitějších místech, a to také bránilo očistě na Slovensku, poněvadž by byli postiženi její voliči, členové i významní funkcionáři. Není proto náhodou, že úřední zpráva uvádí, že mezi protistátními spiklenci je větší počet státních zaměstnanců.*“⁸²

V dalších dnech pojednávaly články *Rudého práva* o záměrech spiklenců na obnovení samostatného Slovenského štátu, o počtech zatčených osob, které šly do stovek a o jejich vyšetřování. 20. září informovalo *Rudé právo* své čtenáře o tom, že *Vyšetřování protistátního spiknutí na Slovensku končí*⁸³. O tři dny později ale znovu hlásají palcové titulky z titulní strany *Rudého práva*, že bylo *Na Slovensku odhaleno nové protistátní spiknutí*. „*V neděli byla otištěna zpráva, že vyšetřování velezrádné spiklenecké organizace na Slovensku bylo skončeno, a dnes přichází již nová zpráva, ukazující, že spiknutí na Slovensku bylo značně rozvětveno a zasáhlo velmi vysoko.*“⁸⁴ Příští den otisklo *Rudé právo* zprávu o tom, že v souvislosti s protistátním spiknutím byli obviněni také dva generální tajemníci Demokratické strany, poslanci Kempný a Bugár.

Na začátku října opět *Rudé právo* hlásá, že bylo skončeno vyšetřování protistátního spiknutí na Slovensku. „*Bylo zajištěno 380 osob, do soudní vazby odevzdáno 237 osob.*“⁸⁵ V dalších dnech pak přináší informace o výsledcích vyšetřování, o sporu na půdě parlamentu a jeho imunitního výboru týkajícího se poslanců Kempného a Bugára a o jejich vydání k trestnímu stíhání.

Nejdůležitější článek vyšel v *Rudém právu* 8. listopadu. Byla mu vyhrazena celá pátá strana tohoto vydání. Komentuje podíl Demokratické strany na událostech, které se na Slovensku odehrály v druhé polovině roku 1947. Jeho název je vyveden kapitálkami

⁸² -vd-. Varovali jsme včas. In: *Rudé právo*, 16. září 1947, roč. 27, č. 216, s. 1.

⁸³ Vyšetřování protistátního spiknutí na Slovensku končí. In: *Rudé právo*, 20. září 1947, roč. 27, č. 220, s. 1.

⁸⁴ Na Slovensku odhaleno nové protistátní spiknutí. In: *Rudé právo*, 23. září 1947, roč. 27, č. 222, s. 1.

⁸⁵ Vyšetřování protistátního spiknutí na Slovensku skončeno. In: *Rudé právo*, 7. října 1947, roč. 27, č. 234, s. 1.

v (pro *Rudé právo* tohoto období typické) červené barvě. Graficky je zvýrazněn velkým vykřičníkem stejné barvy na pravém okraji stránky, který zabírá polovinu její výšky. V zápatí tohoto článku je palcovými titulky vysázeno heslo „*Republice zdar – spiklencům a rozvratníkům zmar!*“⁸⁶

Článek shrnuje historii Demokratické strany na Slovensku a její úlohu v protistátním spiknutí. Rekapituluje jednotlivá odhalení vyšetřujících orgánů a obviňuje Demokratickou stranu a její vrcholné představitele z napojení na Ferdinanda Ďurčanského a spolupráci s ním při organizování osamostatnění Slovenska. Otiskuje dokument, ze kterého vyplývá, že Ďurčanský předal několika lidem jmenovací dekrety do budoucího parlamentu, který měl na Slovensku působit po jeho odtržení od republiky.

Komunistům se údajně podařilo zajistit dokumenty, které dokazují, že „*organizace ‚Tisových pohotovostních oddílů‘ připravovala atentát na presidenta republiky*“⁸⁷. Komunističtí novináři vidí situaci jasně: „*Avšak spiknutí na Slovensku nebude plně zlikvidováno do té doby, dokud mu nebude uřata hlava. Průběh vyšetřování ukázal, že velezrádný podkop proti republice mohl nabýt tak nebezpečných rozměrů jen proto, poněvadž všechno to se dělo pod přímou nebo nepřímou ochranou mnohých vedoucích činitelů slovenské demokratické strany.*“⁸⁸

Prostřednictvím *Rudého práva* se Komunistická strana Československa aktivně zapojila do mediálního boje proti Demokratické straně po boku slovenských komunistů. Hlavním cílem komunistů bylo oslabit pozici DS, způsobit její rozštěpení a donutit ji vysoupat z Národní fronty. Vzhledem k tomu, že v Československu po válce směly působit pouze politické strany sdružené v Národní frontě Čechů a Slováků, by to automaticky znamenalo její zánik. Útoky soustředěné do tří etap ale ke kýženému cíli nevedly. Demokratická strana z nich naopak vyšla silnější a dokázala českým i slovenským komunistům vzdorovat až do vládní krize v únoru 1948.

3.6 Týdeník *Tvorba*

⁸⁶ Oč jde na Slovensku. In: *Rudé právo*, 8. listopadu 1947, roč. 27, č. 260, s. 5.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

Týdeník *Tvorba* navázal na předválečnou tradici. Jeho hlavním úkolem bylo „hlubší osvětlování aktuálních vnitropolitických a zahraničních událostí a prosazování kulturní politiky KSČ mezi inteligencí.“⁸⁹ Na svých stránkách uveřejnila ve sledovaném období celkem 20 článků vztahujících se k tématu mé práce. Jsou to tedy články, ve kterých útočí na DS nebo se takovému útoku brání.

Nejvíce prostoru věnovala protistátnímu spiknutí na Slovensku (7 článků), kolaborace DS s nacisty a bývalými luďáky a soudu s Jozefem Tisem se věnovala shodně ve třech případech a po jednom případě pak byly hlavním tématem článku vztah Čechů a Slováků a volby roku 1946. Ve zbylých případech se věnovala dalším méně významným tématům.

Jinak se *Tvorba* věnovala především situaci na české politické scéně a informace týkající se událostí na Slovensku se v ní objevovaly poměrně zřídka. Výjimkou bylo období v druhé polovině roku 1947, kdy se *Tvorba* zaměřila na informování čtenářů o událostech spojených s tzv. protistátním spiknutím na Slovensku. V této době narostl počet i rozsah článků věnujících se slovenským záležitostem.

3.6.1 Volby roku 1946 a týdeník *Tvorba*

Výsledek parlamentních voleb byl *Tvorbou* vnímán jako fakt, který přinese „řadu problémů, které ztíží konsolidační proces v Československu.“⁹⁰ Situaci hodnotí jako nepříznivou pro provádění politiky Národní fronty, protože (podle *Tvorby*) „není lhostejno, jaký je poměr sil uvnitř NF.“⁹¹ Autor textu pak charakterizuje DS takto: „I zcela povrchní pohled na složení parlamentního zastoupení DS nenechá nikoho na pochybách, že DS tak, jak šla do voleb a jak z nich vychází, představuje nehomogenní konglomerát, že dnešní DS není ničím více než volebním souručenstvím, utvořeným s úmyslem znemožnit větší úspěch KSS.“⁹²

Na začátku roku 1947 uveřejnila *Tvorba* ještě jeden článek, který se vracel k uplynulému roku. V tomto bilančním textu se jeho autor ještě jednou vrátil k předvolebnímu boji a událostem odehrávajícím se těsně po květnových volbách roku

⁸⁹ KŘIVÁNKOVÁ, A. a VATRÁL, J. *Dějiny československé žurnalistiky, IV. díl: Český a slovenský tisk v letech 1944 – 1987*. Praha: Novinář, 1989. 248 s. textu, 24 s. příloh. ISBN 80-7077-036-8. s. 59.

⁹⁰ Slovensko po volbách. In: *Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku*, 5. června 1946, roč. 15, č. 23, s. 361 – 362.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

1946. „Tito reakcionáři se spoléhali na to, že dílo výstavby se nebude dařit, že ve znárodněném hospodářství nastane chaos a oni se pak objeví jako spasitelé a zachránci. S každým dnem se však jejich naděje rozplývají jako sníh na slunci a proto se pokoušejí zachraňovat všechno, co se zachránit dá, usilují o to, aby konfiskáty se dostaly do jejich soukromokapitalistických rukou, chtějí zabránit revisi pozemkové reformy, chrání velkoobchod před oprávněnými zásahy, torpedují dvouletý plán, šíří pomluvy o nerentabilnosti znárodněného hospodářství, podněcují štvavé kampaně proti komunistickým ministrům. Hovoří o neklidu a nejistotě, sami však neklid rozsévají a nejistotu do života národa vnášejí.“⁹³

3.6.2 Tvorba a soud s Jozefem Tisem

Informování o soudním přelíčení s bývalou hlavou Slovenského štátu se *Tvorba* věnovala ve třech článcích. V těchto případech bylo jejich hlavním tématem právě soudní líčení s Jozefem Tisem. V dalších třech případech se mu věnovala alespoň okrajově. Okolnosti soudního přelíčení se pro komunisty staly další záminkou k útoku na Demokratickou stranu. Opět se tu objevuje téma kolaborace Slováků s nacisty a úloha Jozefa Tisa při rozbití Československa a vytvoření Slovenského štátu.

„A do této situace nyní přichází počátek procesu s Tisem, počátek procesu, který je přímo základním kamenem národní slovenské očisty vůbec. Bez vyřešení otázky t. zv. presidenta Tisy nelze mítí nejmenší naděje na úspěšné dokončení očisty na Slovensku. Především tento proces rozhodne základní otázku národní morálky a rozhodne mezi tradicí zbabělství a zrady a mezi hrdinskými, vlasteneckými národními tradicemi slovenského lidu.“

Ludácké podzemí vynakládá všechny své síly, aby zmařilo spravedlivý soud a rozsudek nad Tisem a neštítí se ani nejodpornějších prostředků. Ludáčtí podpisovatelé dohody 6. dubna, stejně jako církev zvyšují tlak na vedoucí orgány demokratické strany, aby nedošlo k Tisovu odsouzení. Naléhají, aby směnka z 6. dubna byla proplacena právě v tomto bodě, neboť odsouzení Tisovo znamená rozsudek nad nimi samými, nad všemi Stašky, Kempnými a Bugáry i Vojtašáky.“⁹⁴

⁹³ HENDRYCH, J. Velký rok 1946. In: *Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku*, 1. ledna 1947, roč. 16, č. 1, s. 9.

⁹⁴ KÁRNÝ, M. Směnka, která má být proplacena. In: *Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku*, 4. prosince 1946, roč. 15, č. 49, s. 778 – 779.

Komunistická periodika informují o událostech před Národním soudem na Slovensku a připomínají přitom Dubnovou dohodu z roku 1946, podle které obsadily vedoucí příčky v Demokratické straně dvě třetiny katolíků, oproti zástupcům ostatních církví. Toho komunisté obratně využívají a předkládají to čtenářům jako důkaz o spolupráci DS s lidmi napojenými na Hlinkovu lidovou stranu. Ve svém článku se tak vyjadřuje například Pavel Vranovský, žurnalista, který se nejvíce na stránkách *Tvorby* věnoval otázkám dění na Slovensku. *„Aké účinky mohla mať táto politická aktivita kléru na bývalých ľudákov? Ukázalo sa to v predvolebných mesiacoch, kedy ľudáctvo, majúce za chrptom slovenských biskupov, sa postavilo na nohy a vymohlo si tak 6. apríla 1946 dohodou o rozdelení moci s bývalou DS.“*⁹⁵

V několika případech se pak *Tvorba* zabývá přímo průběhem soudu a popisuje události, které se odehrály v soudní síni. *„Je zajímavé slyšet nyní názor obžalovaných na poměry v nové republice. Tiso řekl, že on se spokojí s tím, že se slovenský národ rozhodl pro soužití s Čechy. Za presidenta Slovenského státu se již prý nepovažuje, neboť doba, na kterou byl zvolen, již vypršela definitivně 28. dubna 1946.“*⁹⁶

Po skončení soudu ale útoky na DS s ním spojené neustaly. Naopak nabraly ještě na síle. V souvislosti se snahou Jozefa Lettricha a demokratů o zmírnění rozsudku či udělení prezidentské milosti se v *Tvorbě* objevilo několik článků, které opět obviňují DS z fašizujících tendencí a ze spolupráce s ľudáky. *„Dr. Lettrich, ktorý, ako to tvrdia odbojové slovenské organizácie, osobne (!) bol za výkon trestu nad Tisom, po metamorfóze z 19. apríla t. r. musel sa nechať v ústrednom orgáne svojej strany omlúvať pred hnevom svojich ľudákov siahodlhým článkom ‚Ako to vlastne bolo?‘, ktorého smysel je asi tento: ‚My DS, naši členovia vo vláde, v predsedníctve SNR sme nesúhlasili s popravou dr. Tisu, dr. Lettrich dokonca päťkrát volal prezidenta dra Beneša, ale prezident – odmietol, za vykonanie popravy boli zodpovední slovenski komunisti, vláda (okrem ministrov DS) a prezident, ktorý milost odoprel. My by sme neboli popravili ale nemohli sme nič robiť...‘ Teda až tak ďaleko to došlo, že dr.*

⁹⁵ VRANOVSKÝ, P. Slovenský politizujúci katolicizmus v slepej uličke. In: *Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku*, 23. dubna 1947, roč. 16, č. 17, s. 296 – 299.

⁹⁶ VRANOVSKÝ, P. Tisova a Machova podivuhodná zповeď. In: *Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku*, 1. ledna 1947, roč. 16, č. 1, s. 16 – 17.

*Lettrich sa nechá ľudákom omlúvať a dokonca vinu svaľuje na najvyšších predstaviteľov štátu!*⁹⁷

3.6.3 Protistátní spiknutí na Slovensku v týdeníku Tvorba

Také týdeník Tvorba věnoval nejvíce pozornosti událostem spojeným s přípravou tzv. protistátního spiknutí na Slovensku. Z analýzy všech textů vyplývá, že se tímto tématem zabýval celkem v sedmi případech.

*„Když po loňských volbách byl na Slovensku zaznamenán nebezpečný vzrůst protistátních, separatistických nálad, probuzených a aktivisovaných neblahou politikou Demokratické strany, došlo z iniciativy komunistů k důležitým jednáním Národní fronty o přijetí opatření, jež si slovenský vývoj nutně vyžadoval. Taktéž z iniciativy slovenských komunistů se usnesla slovenská Národní fronta vyšetřit poplašné zjevy, vyskytnuvší se na Slovensku za volebního zápasu, a vyvodit z nich důsledky.*⁹⁸

O otázkách očisty DS od kolaborantů a bývalých luďáků pojednává článek *Odejdu také Kempný a Bugár?*, který přináší seznam osob, které by měly podle představ komunistů odejít z veřejného života.

„Rozběhla se také politická očista v demokratické straně a na jiných místech. Očista, k níž se celé měsíce zvláštní komise Národní fronty Čechů a Slováků nemohla odhodlat. Politická komise Národní fronty na své předzávěrečné schůzi 25. září přijala několik důležitých usnesení a návrhů. Usnesla se, aby politické strany nedaly možnost k politické a jiné veřejné činnosti těmto agentům zahraniční emigrace.

Odstraňování jsou: bývalý poslanec za DS dr. Staško, redaktor Času Engelmann, Vojtěch Straka, Čarnogurský, Čavojský, dr. Kružljak, tajemník náměstka předsedy vlády Ursínyho O. Obuch, dr. Štefan Mikula, dr. J. Kosorín, dr. J. Mikuš, dr. Ravasz, dr. L. Ruman, dr. Jan Mikula, ing. Juršovič, ing. Horváth, a dr. Obtulovič. Jsou to vesměs lidé, kteří za okupantského režimu zastávali důležitá místa, byli hlasateli

⁹⁷ VRANOVSKÝ, P. V Demokratickej strane srtiedavo oblačno. In: *Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku*, 30. dubna 1947, roč. 16, č. 18, s. 329.

⁹⁸ RAIS, Š. Dvojí zájem o Slovensko. In: *Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku*, 24. září 1947, roč. 16, č. 39, s. 754 – 755.

fašismu, a zásluhou demokratické strany se ujali i v nové republice vysokých míst slovenského politického života.“⁹⁹

Jiří Hendrych předkládá v čísle 46 *Tvorby* čtenářům text, který začíná slovy: *„Na Slovensku bylo odhaleno protistátní spiknutí. Lud'ácké podzemí, řízené ze zahraničí k smrti odsouzeným velezrádcem Ďurčanským a Sidorem, kteří již jednou v létech 1938 – 1939 pomáhali rozbít republiku, přímo organizovalo spiknutí proti republice, jehož cílem mělo být rozbití Československa a obnovení ,slovenského štátu‘.*“¹⁰⁰

Článek je především útokem na Demokratickou stranu, ale setkáme se v něm i s kritikou dalších stran. Demokratická strana je obviňována ze snah o osamostatnění Slovenska a zavedení samostatného slovenského státu. KSČ spolu s KSS jsou popisovány jako jediné státotvorné strany, kterým záleží na osudu republiky a jediné dvě strany hájící demokratické zásady a zájmy státu.

Nejjasněji pak vyjádřil postoj komunistických periodik k DS ve svém článku 3. prosince 1947 Ludvík Červinka: *„My obviňujeme vedení demokratické strany, že svou sobeckou, krátkozrakou politikou citelně poškodila nejvážnější státní zájmy, že umožnila, aby se důležité státní dokumenty dostaly do rukou nepřátel Československé republiky, že dala moc do rukou lidem, kterým se ani nesnilo o tom, že by rok po porážce Tisova režimu mohli zase zaujmout tak důležité funkce a posice ve státní a hospodářské administrativě, aby mohli zasadit novému režimu citelné politické, hospodářské a ideové rány v oblasti zásobování a očisty, pozemkové reformy a jinde.*“¹⁰¹

4. Analýza obsahu zkoumaných periodik

4.1 Výsledky kvantitativní obsahové analýzy

Z celkové tematické agendy všech sledovaných periodik jsem se zaměřil na ta témata, která se bezprostředně vztahují ke třem obdobím nejintenzivnějšího boje mezi

⁹⁹ VRANOVSKÝ, P. Odejdu také Kempný a Bugár? In: *Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku*. 1. října 1947, roč. 16, č. 40, s. 785 – 786.

¹⁰⁰ HENDRYCH, J. Slovensko v Národní frontě. In: *Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku*. 12. listopadu 1947, roč. 16, č. 46, s. 889.

¹⁰¹ ČERVINKA, L. Tragedie jedné strany? In: *Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku*. 3. prosince 1947, roč. 16, č. 49, s. 949 – 951.

DS a KSS. Při porovnání jsem tedy sledoval ty články, které se věnují volbám a předvolebnímu boji, soudu s Jozefem Tisem a přípravou protistátního spiknutí na Slovensku. Z tohoto srovnání je jasné, že *Čas*, *Demokratický týždenník* i *Tvorba* se věnovaly nejvíce protistátnímu spiknutí na Slovensku. V případě *Rudého práva* je tomu trochu jinak. To se věnovalo v největším množství případů tématu vztahu mezi Demokratickou stranou a bývalým luďáckým režimem a jeho představiteli.

Dále se pak všechna periodika věnovala dalším méně frekventovaným a ne tak významným tématům. Byly to například otázky státního zřízení Československa, demokracie, nově se rodící československé ústavy a politická témata spojená například s personálními otázkami při obsazování pozic ve vládě a parlamentu.

Distribuce jednotlivých článků v čase je ovlivněna aktuální situací na politické scéně Československa. Nárůst počtu příspěvků se vztahoval většinou k důležitým mezníkům v politickém životě státu. Tři hlavní vrcholy můžeme sledovat v obdobích kolem květnových parlamentních voleb (tzn. v květnu 1946), v souvislosti se soudním řízením s Jozefem Tisem (tzn. konec roku 1946 – konec dubna 1947) a v poslední třetině roku 1947 v souvislosti s odhalením tzv. protistátního spiknutí na Slovensku.

4.1.1 Odpověď na výzkumnou otázku č. 1

Z provedené kvantitativní analýzy vyplývá, že všechna sledovaná periodika v období od 1. května 1946 do 31. prosince 1947 celkem uveřejnila 528 článků popisujících vztah mezi DS a KSS a jejich vzájemný boj. Nejvíce textů bylo otištěno v deníku *Čas* (269 případů), následuje *Rudé právo* (144 případů), *Demokratický týždenník* (95 případů) a posledním je komunistický týdeník *Tvorba* (20 případů).¹⁰² Pokud mezi sebou porovnáme noviny a časopisy se stejnou periodicitou, vidíme, že obě slovenská periodika informovala o dění na Slovensku výrazně více, než periodika česká. To je celkem pochopitelné, z toho důvodu, že komunistické tiskoviny byly určeny především českému čtenáři a zabývaly se i jinými, ryze českými tématy. Spor mezi komunisty a demokraty se také původně rozhořel (i když pod vedením KSČ) na Slovensku a zpočátku tento boj probíhal především na stránkách *Pravdy* a *Času*. Česká média začala ve větší míře věnovat pozornost Slovensku až v druhé polovině roku 1947 v souvislosti s přípravou protistátního spiknutí.

¹⁰² Viz Příloha č. 1.

4.1.2 Odpověď na výzkumnou otázku č. 2

Celková tematická agenda všech periodik je patrná z grafu č. 2. Deník *Čas* se kromě témat, která plnila stránky i ostatních periodik věnoval v největším množství případů i jiným, specificky slovenským tématům, která souvisela s bojem mezi DS a KSS. Na druhém místě v počtu příspěvků je referování o protistátním spiknutí. *Demokratický týždenník* referoval nejvíce o protistátním spiknutí. Stejně tomu bylo i u týdeníku *Tvorba*, který ale uveřejnil o poznání méně příspěvků. V *Rudém právu* vyšlo nejvíce příspěvků zabývajících se tématem spojení Demokratické strany a ľudáctva.¹⁰³

4.1.3 Odpověď na výzkumné otázky č. 3 a 4

Pokud mezi sebou porovnáme tituly vycházející se stejnou periodicitou, dojdeme k následujícímu závěru. Deník *Čas* uveřejnil ve sledovaném období 269 článků zabývajících se bojem mezi slovenskou Demokratickou stranou a Komunistickou stranou Slovenska, zatímco v *Rudém právu* vyšlo „pouhých“ 144 článků na stejné téma. Z toho je patrné, že slovenský deník psal o událostech na Slovensku téměř 2krát více než *Rudé právo*. Při porovnání obou týdeníků je tento rozdíl ještě výraznější. *Demokratický týždenník* ve sledovaném období uveřejnil více než 4krát větší množství příspěvků než komunistická *Tvorba*.

4.1.4 Odpověď na výzkumnou otázku č. 5

V deníku *Čas* můžeme sledovat několik nárůstů počtu uveřejněných článků v jednom vydání. První vrchol přichází v období těsně před palamentními volbami v roce 1946 a frekvence se chvíli drží ještě těsně po nich. Poté nastává období jistého uklidnění, ve kterém je počet uveřejněných článků poněkud nižší. Nárůst můžeme pozorovat opět ke konci roku v souvislosti se soudem s Jozefem Tisem. Na konci měsíce dubna můžeme pozorovat opět nárůst počtu příspěvků oproti normálu v tomto období, a poslední nárůst je patrný v druhé polovině září 1947, kdy komunistická periodika oznámila, že bylo odhaleno protistátní spiknutí na Slovensku a demokratický tisk na ně musel reagovat.¹⁰⁴

¹⁰³ Viz Příloha č. 2.

¹⁰⁴ Viz Příloha č. 4.

U *Rudého práva* je tvar výsledné křivky znázorňující počet uveřejněných článků v závislosti na čase podobný. Můžeme tu pozorovat čtyři vrcholy, které souvisí s aktuálními politickými událostmi. Méně než deník *Čas* psalo *Rudé právo* o událostech spojených s volbami. První nárůst počtu příspěvků k tématu v jednom vydání můžeme pozorovat na začátku prosince roku 1946, kdy se rozběhlo soudní přelíčení s Tisem. Další nárůst oproti normálu je možno sledovat těsně před jeho koncem. Další dva nárůsty jsou patrné v období září – říjen roku 1947, kdy začalo *Rudé právo* přinášet informace o protistátním spiknutí na Slovensku. Poté se počet uveřejněných článků ustálil a byl v podstatě konstantní s výjimkou několika málo vydání s větším počtem příspěvků.¹⁰⁵

Demokratický týždenník uveřejnil nejvíce článků v období těsně před volbami v roce 1946 a těsně po nich. Poté nastává uklidnění a v několika jeho vydáních nevyšel ani jeden článek vztahující se ke Komunistické straně Slovenska. Křivka grafu opět stoupá v období po vynesení rozsudku nad Jozefem Tisem a drží se v podstatě na stejných hodnotách. Výrazný nárůst počtu příspěvků je pak patrný v září 1947 a na podobných hodnotách setrvává až do konce roku.¹⁰⁶

Týdeník *Tvorba* referoval o událostech na Slovensku a boji proti Demokratické straně ze všech sledovaných periodik nejméně. Je to patrné i z grafu, na kterém je dobře vidět, že v několika vydáních se *Tvorba* nevěnovala otázkám Slovenska vůbec, když neuveřejnila ani jeden článek. Nejvíce článků v jednom vydání uveřejnila 12. listopadu 1947 a oba se týkaly protistátního spiknutí na Slovensku.¹⁰⁷

4.1.5 Odpověď na výzkumnou otázku č. 6

Celkem pochopitelné je, a vyplývá to již z odpovědí na výzkumné otázky 3 a 4, že slovenská média referovala o událostech na Slovensku ve větším počtu článků a častěji. Je to dáno tím, že česká média se věnovala především otázkám politické situace v českých zemích a o Slovensku referovala spíše okrajově. Podstatná změna nastává v poslední třetině roku, kdy česká média obrátila svou pozornost k událostem na Slovensku v souvislosti s tzv. protistátním spiknutím.

¹⁰⁵ Viz Příloha č. 5.

¹⁰⁶ Viz Příloha č. 3.

¹⁰⁷ Viz Příloha č. 6.

4.2 Výsledky kvalitativní analýzy obsahu

Po bližším prozkoumání textů jsem došel k následujícím výsledkům. Při porovnání rétoriky komunistických a demokratických periodik, jsem došel k závěru, že komunistická periodika byla výrazně útočnější. Je to dáno volbou výrazových prostředků a ustálených slovních spojení používaných komunistickým tiskem. Velice často se v článcích komunistických novinářů můžeme setkat s výrazy jako „*protistátní, luďácké, reakcionářské živly; separatistické, protisovětské a protičeské nálady; podzemní organizace*“ atd. Dalším velmi častým užívaným prostředkem v komunistickém tisku je vyjádření boje. Ať už se jedná o „*boj za mír; boj s vnitřním i vnějším nepřítelem; boj za očistu národa; boj proti buržoazii*“ atp. Z textů uveřejněných v komunistickém tisku je podle mého názoru patrná větší agresivita a větší zaujatost.

Zajímavé je také v komunistickém tisku důsledné užívání názvu Demokratické strany s malým počátečním písmenem *-d-*. Vzhledem k frekvenci tohoto jevu nelze předpokládat, že by se mohlo jednat o tiskovou chybu. Spíše ho vnímám jako výraz neúcty k Demokratické straně. Komunističtí žurnalisté navíc používají k označení svých protivníků i hanlivých výrazů (např. výraz „*argaláš*“, který je pejorativním označením člena agrární strany).

Demokratické noviny a časopisy se do otevřené polemiky s komunisty pouštějí mnohem méně. Většina jejich článků je popisem situace, ale jejich autoři se vyhýbají útokům na komunisty. Mnohem častěji je demokratický tisk v pozici, kdy se musí takovým útokům bránit. Poněkud jiná situace nastává v období na konci roku 1947, kdy demokratičtí novináři aktivně vyhledávají osoby spojené s bývalým režimem v řadách Komunistické strany Slovenska a informují o nich své čtenáře. Novináři *Času* a *Demokratického týždenníku* používají spisovného jazyka a jeho neutrální vrstvy. Vyvarují se přitom používání útočných slovních spojení a hanlivých výrazů. Jejich zprávy a komentáře nemají takový nádech „senzačnosti“ jako je tomu u komunistických tiskovin.

O některých situacích se demokratický tisk rozhodl informovat spíše sporadicky a z pozice nezaujatého pozorovatele. Příkladem toho může být, jak se demokratická periodika stavěla k informování o soudu s Jozefem Tisem. Jejich příspěvky měly většinou podobu dlouhých prepisů výslechů svědků a obžalovaných. Demokratický tisk se, podle mého názoru, snažil vystupovat poněkud seriózněji. Vzhledem k tomu, že jednotlivá periodika byla vlastněna politickými stranami a zároveň účastníky tohoto

sporu, myslím, že je jasné, že nelze mluvit o objektivitě v tom slova smyslu, jak ji chápeme dnes. Přesto však se mi zdá, jako by se demokratičtí novináři v mnoha ohledech snažili o jakousi neutralitu a vyváženost svých příspěvků.¹⁰⁸

5. Závěr

Podmínky na politické scéně Československa se ve třech poválečných letech podstatně lišily od situace let předválečných. Hlavní úlohu ve státě začala postupně přebírat Komunistická strana Československa, která se snažila o posílení své pozice, a jak veřejně deklarovala, o získání většiny ve společnosti. Snažila se upevnit svou pozici ve vládě a společenském životě celé republiky a oslabit svého nejvážnějšího konkurenta na Slovensku Demokratickou stranu. Jedním z prostředků oslabení její politické opozice byl mediální boj, který v těchto letech komunisté rozpoutali. Ve volbách v roce 1946 sice komunisté získali převahu v českých zemích, ale provádění jejich politiky na Slovensku bránila právě Demokratická strana, která tam volby jasně vyhrála.

Stejně jako se změnila situace na politické scéně, proměnila se i v mediální oblasti. Nejpodstatnější byla změna způsobu vlastnictví médií a změna jejich vnímání společností. Bylo zrušeno soukromé vlastnictví médií a veškerá periodika tak napříště mohly vydávat pouze politické strany sdružené v Národní frontě Čechů a Slováků a celonárodní společenské organizace. Všechny tyto změny byly způsobeny špatnou zkušeností společnosti s fungováním médií před druhou světovou válkou a v jejím průběhu. Do značné míry se tak setřely rozdíly mezi jednotlivými periodiky, která se všechna hlásila k socialismu, košickému vládnímu programu, Československu a Sovětskému svazu.

Ve své práci jsem se pokusil zmapovat mediální obraz boje mezi slovenskou Demokratickou stranou a Komunistickou stranou Slovenska, který probíhal v českých a slovenských denících a týdenících v období od května 1946 do konce roku 1947. Politická situace v tomto období byla ovlivněna zkušenostmi z právě skončené války a to se projevovalo také na stránkách dobových periodik. Změnila se především struktura

¹⁰⁸ I když sám pojem objektivitě je i dnes z filozofického hlediska do značné míry problematický a v mediální oblasti je chápána spíše jako nedostižný ideál. V žurnalistické praxi je spojována spíše s určitými ustálenými postupy novinářské práce. Viz blíže k tomuto tématu např. JIRÁK, J. a KÖPPOVÁ, B. *Média a společnost – stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 208 s. ISBN 978-80-7367-287-4. s. 127 – 128.

vlastnictví tisku, ale také obsah samotných periodik. Atmosféra ve společnosti a změny v poválečném uspořádání Československa výrazně ovlivnily také mediální krajinu v republice. Důsledkem událostí na politické scéně bylo zrušení několika předválečných listů a vznik nových novin a časopisů, které podporovaly socialistické zřízení republiky.

Při zpracovávání tématu jsem provedl nejprve kvantitativní obsahovou analýzu jednotlivých periodik a posléze jsem se zaměřil na hlubší zkoumání jednotlivých textů z hlediska jejich obsahu a významu. Tímto způsobem jsem se snažil zjistit, která periodika a jak informovala veřejnost o událostech odehrávajících se na Slovensku a jaké byly hlavní rozdíly ve formulacích a zpracováních textů.

Po provedení všech analýz jsem došel k závěru, že komunistický tisk na straně jedné a tisk Demokratické strany na straně druhé informoval poněkud odlišně. Velký rozdíl je např. v celkovém počtu příspěvků, který tomuto tématu věnovala jednotlivá periodika. Zatímco český tisk se věnoval primárně událostem na české politické scéně a byl zaměstnán bojem také s ostatními českými politickými stranami, slovenská média se věnovala především otázkám Slovenska. Pozornost českých médií byla upřena k slovenským událostem především v druhé polovině roku 1947 v souvislosti s aférou okolo protistátního spiknutí. Z provedené kvantitativní analýzy vyplývá, že slovenský deník *Čas* uveřejnil téměř 2krát více článků k tématu než *Rudé právo* a *Demokratický týždenník* vydávaný Demokratickou stranou uveřejnil více než 4krát větší počet příspěvků na toto téma než týdeník Komunistické strany Československa *Tvorba*.

Z podrobnějšího zkoumání textů z hlediska výrazového a významového vyplynulo, že mezi komunistickými a demokratickými periodiky jsou podstatné rozdíly ve způsobu referování o aktuálních událostech. Rétorika komunistických tiskovin je většinou útočná. Články v nich uveřejněné jsou také mnohem častěji než u Demokratické strany vyjádřením postoje pisatele a mají blíže ke komentáři. Zatímco u demokratických tiskovin se s vyjádřením názoru nesetkáme tak často. Mnoho příspěvků má podobu spíše reportáže či zprávy. Tedy žurnalistických útvarů, které mají povětšinou informativní charakter a nesnaží se komentovat situaci. Čtenáři demokratických periodik je mnohem častěji ponechán prostor k utvoření si vlastního názoru.

Boj mezi slovenskou Demokratickou stranou a Komunistickou stranou Slovenska, který se rozhořel na stránkách slovenských a českých periodik, plnil stránky

novin a časopisů po celou dobu existence tzv. třetí republiky. Podle mého názoru ho rozpoutali především komunisté, a i když byl původně sporem hlavně slovenských politických stran, v určitých obdobích se k němu připojili i čeští komunisté, zasahovali do něj a výrazně jej podněcovali. Tento boj se soustředil do tří etap spojených s důležitými politickými událostmi (parlamentní volby v roce 1946, soud s Jozefem Tisem na přelomu let 1946 a 1947 a tzv. protistátní spiknutí na Slovensku v poslední třetině roku 1947).

Cílem komunistů bylo způsobit rozkol Demokratické strany, její vystoupení z Národní fronty Čechů a Slováků a její následné zrušení. Prostředkem k tomu měl být především český a slovenský komunistický tisk, na jehož stránkách probíhala ostrá diskreditační protidemokratická kampaň. Čeští a slovenští komunističtí novináři přinášeli různá obvinění ze spolupráce Demokratické strany s bývalými luďáky, z příprav osamostatnění Slovenska a atentátů na vedoucí představitele československého politického života, nevyjímaje ani prezidenta republiky.

V tomto boji byl jistě nejsilnější zbraní deník Komunistické strany Československa *Rudé právo*, který byl nejčtenějším v republice a ovlivňoval tak veřejné mínění největší části společnosti. Především v českých zemích si tak čtenáři, podle mého názoru, mohli utvořit jen velmi chabou představu, která byla navíc silně ovlivněna a zkreslena propagandistickým působením komunistických periodik, co se skutečně děje na slovenské politické scéně. Slovenští a čeští komunisté koordinovali své útoky a velice tak přispěli k atmosféře neustálých sporů, hádek a nejistoty na politické scéně Československa.

Ačkoli se původní plán (tedy způsobení rozpadu Demokratické strany) nepodařilo uskutečnit, komunistická periodika přispěla k tomu, že vedoucí představitelé nekomunistických stran se soustředili především na obranu svých pozic a nedokázali se shodnout na společném postupu proti kumulaci moci v rukou komunistů, kterým se nakonec podařilo v roce 1948 převzít vládu ve státě.

6. Summary

This bachelor thesis dealt with the description of the struggle between two political parties of Czechoslovakia during the period of two years after the end of World War II. The main goal of the work was to give a detailed description of this conflict and first of all to describe the medial scene of Czechoslovakia in the years 1946 and 1947.

First part of this thesis is brief introduction to the situation on political and medial scene of Czechoslovakia during this period and describes changes as a consequences of just concluded war.

Second part of this work contains the analysis of particular contemporary periodicals. I analysed two dailies and two weeklies of both sides of the conflict and tried to bring comparison of them and to point to main differences between them. I used method of quantitative analysis to find out how both sides referred to the actual situation and qualitative analysis to describe the medial image and deeper consequences of political events of this era. Results of them are concluded in the chapter four of this work.

Closing part of my work pursues the summarization of results of particular analysis and sets it in the wider framework of political life of Czechoslovakia. It shows that communist's effort to weaken the position of Democratic Party wasn't very successful. Slovak Democratic Party came through all communistic attacks and succeeded in resisting them. The definitive break-up of Democratic Party came in February 1948 when Communist Party of Czechoslovakia took over the power in the republic.

7. Použitá literatura

- BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií – Od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8.
- Čas*. Bratislava: Grafia, 1. května 1946 – 31. prosince 1947, roč. 3a 4.
- Demokratický týždenník*. Bratislava: Grafia, 1. května 1946 – 31. prosince 1947, roč. 1 a 2.
- JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost – stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 208 s. ISBN 978-80-7367-287-4. s. 127 – 128.
- JUPP, V. (ed.). *The Sage Dictionary of Social Research Methods*. London: Sage, 2006. 335 s. ISBN 13-978-0-7619-6298-4.
- KAPLAN, K. *Nekrvavá revoluce*. 1. vyd. v ČSFR (1. české vydání v nakladatelství 68-Publishers v Torontu 1985). Praha: Mladá fronta, 1993. 448 s. textu, 24 s. přílohy. ISBN 80-204-0145-8.
- KAPLAN, K. *Pravda o Československu 1945 – 1948*. Praha: Panorama, 1990. 248 s. ISBN 80-7038-193-0.
- KREJČÍ, O. *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional Publishing, 2006. 481 s. ISBN 80-86946-01-0.
- KŘIVÁNKOVÁ, A. a VATRÁL, J. *Dějiny československé žurnalistiky, IV. díl: Český a slovenský tisk v letech 1944 – 1987*. Praha: Novinář, 1989. 248 s. textu, 24 s. příloh. ISBN 80-7077-036-8.
- LETTRICH, J. *History of Modern Slovakia*. London: Atlantic Press, 1956. 329 s. textu, 24 s. příloh.
- Rudé právo*, 1. května 1946 – 31. prosince 1947, roč. 26 a 27. ISSN 0032-6569.
- RUPNIK, J. *Dějiny Komunistické strany Československa – Od počátků do převzetí moci*. [z francouzského originálu přeložila Helena Beguivinová]. Praha: Academia, 2002. 284 s. ISBN 80-200-0957-4.
- SCHULZ, W., REIFOVÁ, I. a kol. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8.
- TRAMPOTA, T. a VOJĚCHOVSKÁ, M. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. 296 s. ISBN 978-80-7367-683-4.

Tvorba – týdeník pro kulturu a politiku, 1. května 1946 – 31. prosince 1947, roč. 15 a 16. ISSN 0139-5513.

VAŇOUS, J. *Demokratická strana ve stranickém systému ČSR v letech 1945 – 1948*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2007. 45 s. textu, 10 s. příloh. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Petr Just.

VAŠEK, P. *Reflexe parlamentních voleb 1946 v dobových tištěných médiích*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií, 2010. 153 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Cebe.

ŽANTOVSKÝ, J. (red.). *Přednášky a diskuze*, sv. 7. Praha: Orbis, 1947. 41 s.